Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 10 ИЮЛЬ 1984 ШУ. ◆ № 82 (6960). ◆ Мах 3 кеп.

Орбита тIара кердадараш

НАЬКЪА ЛОСТАМ ТЕЛА ЦЕНТР. (ТАСС). 150-гIа ди да Лаьттан гонахьарча орбита тIа Кизим Леонида, Соловьев Владимира, Атькоз Олега болх бу.

ДIадахача кIирагIа лехкаш йолча «Салют-7» — «Союз Т-11» — «Прогресс-22» яхача комплекса тIа астрофизическая геофизически эксперименташ, медицински тохкамаш, технически эксперименташ яьй.

Лаьттан Iалама ресурсех пайда эцарен гонахьара среда Iовзарен программа доазонел чухьа массехк сери чакхъяьккхай Советски Союза территорен Дуьнен океана акваторен сурташ доахаш. Сурташ доахаргдола районаш я Каспийски форда гонахьара лохале, Юкъерча Азе республикай лоамаш, Забайкалье, Приморски край.

Контрольни медицински тохкамаш дира майIн — IIаьхкача хана космически никъ беча хьалашка болча космонавтий дега-мнай системаш хьалах йола данниш кхы тIа а гулъир.

Станцена доагор чудоттара графикага хьежжа «Прогресс-22» яхача грузовой кема емкоста чура доагор еррига комплекс дIахувлача установна баканашка дIачуэзад.

Тахан дIахо геофизически эксперименташ еш я экипаж, контрольни медицински тохкамаш де, цхьацайолча приборашца профилактически балхаш де, дIахо дердолча тохкамашта Iалжан аппаратура кийчъе лаьрхIад.

Телеметрически информаце хьателача даннешкен орбита тIара еча докладашкен хьежача, лехкаш йолча комплекса тIарча системаш болх боарракагIа бу. Кизим Леонид, Соловьев Владимир, Атьков Олег могаш-маьрша а дикача хьала тIа а ба.

ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикеи хьадер дукхагIеи хилийта!

ХЬУВКЪАМ-84

Наурски районерча «Терский» совхозе ухх шера эггара хьалхарчарца ялат хьекха а арда а кхашка араяьлар комсомольца Хаджиев Шахида комбайн «Нива». Хьалхашка латта декхар бехктохкаме хилар кхета а деш беррига цIа. Деррига хьинар тIадероадаь къахьег Шахида хIара дениа ка боза ялаташ чуэцача. Дийнахьара нормаш хаддаза тIехкхоачашъеш хьавоагIа из. СменагIа 35 тонн кIа чуэц хьалхалаттача комбайнера ухх деношка. Цун цIи дIаялъьбй района Сийлен улга тIа.

СУРТА ТIА: хьалхалатта комбайнер Ш. Хаджиев.

Д. ТОХТАРОВА сурт.

БIУБЕННА БА

Грозненски района «Ильинский» яхача колсаш лелача совхоза къахьегамхоша, «Горячеисточненский» совхоза ялаташ кхедераша дIадоладаь гIулакх хьал а лаьца, кхоашта хьалхашка атта доаца декхар оттадаьд: бIаь балха сахьата ялаташ чунйца дахе. Шоаш лаьрхIар цIар мишта кхоачашду дувц совхоза экономиста Имадаева Хадижата.

Ялаташ чуэца доладала дера ха хьатIакхача гаьна йолча, хана вIашагIъеллар боахаме оперативни штаб. Цуйна юкъебахар совхоза керттера специалисташ Ильинсия юрта Совета исполкома председатель Любовь Ивановна Сухорукова. Ялаташ чуэцача дакъа лоацараца лелдергIолча социалистически яхьа условеш партийни, профсоюзни, комсомольски организацешца цхьана кийч а яь, чIоагIъьяй администраце.

Массазарчул тIехьагIа дIадоладелар тхо ухх шера ялаташ чуэца. Цун массехк бахьан дар — догIаша новкъарле йир, вешта кхы къокхарг хинна ялаташ шоаш а дацар. ХIаьта а, ткоай айна ха юкъметтаоттае езаргья тха.

Горохи мукхи чуэца лаьрхIад оаха хьакхари ардари къаьста а долаш. Барт дина вIаштIехьбаьнна дIаболабелар механизатораш шоай декхараш кхоачашде. Юкхьанца яхье хьалхаваьлар Атабаев Ахмад. Масала, цхьан дийнахьа цо хьекха насарех Iобиллар 23 гектара тIара мукх, норма 12 гектар йолаш. Цхьабакъда, дукхьал цхьа ди мара юкъе ца долаш шийн новкъоста рекордал цхьа гектарк ах гектари тIехьаьлар Шадиев Iийса.

Хаоттамо сихбу механизатораш. Касарех улла мукх хьалъаца а арда а болабелар Эскарханов Хас-Iаьлеи Вал Владимири. Царна юкъе а эттар къовсам тIа йоаца къахьегама яхь. ХIаьэ ухх сахьата хьалха ва Хас-Iаьла. Цо хьалъийцаб 60 гектара тIара мукх.

Хьинаре болх бу ялаташ чуэцаш мел боахкараша. Уборочно - транспортни комплексо юкъагIа ца бовлаш болх бара гIо ду цунна технически гIулакх дика деш хилар. Отряда, бригадир Асамбаев Аслудин тахан имениник ва. Тамаш а яц! Цун вIаштIехьдаьннад эггара лоацагIча хана 60 гектара тIара гороки 265 гектара тIара мукхи чуэца.

Хьаттея кхай тIарча станеи депутатски посташи халкъа тIахьожама посташи лжай. ТIахьожамхой Алхаджиев Султан, Юнусов Хьамзат, Юнусова. Цадам дика хьож хьатта дIанкхуьа ялат лаьрхIа бешгаьлича маршрутагIа кхахьийтарга. Даим таразага хьожаш я Л. И. Сухорукова.

Ухх деношка дукха гIулакхаш да тха совхоза къахьегамхой. Ялаташ чуэцарал совгIа, цIанкха а ца социйташ болх бу доакъар кийдеча а. Доакъараш Iалашдераш шин комбайнаца 114 гектара тIара шоалагIа хьокхаш йола люцерна чунйца боалаш латт. 325 гектара тIарча маьхка дерригача чах, хьагул а даь, аргIаш даьд. ХIаьэ цу кхай тIа ягIийса ча юкхаш тедаши дисковаш ешн ба.

ХIанзчул тIехьагIа 335 гектара тIара чуэма дезаш кIа да. Из хьакхари ардари цхьана а долаш чунйца дакха лаьрхIад 30 балха сахьата. Цига а гучабаргба мишта хьалхалаттарен.

Яхьа итогаш хIара йорхI сахьат массаза доал ю оаха. Масала, селхан ахчан преми яла йийшар са Шадиев Iийсайнеи Вал Владимиравеи. Цул хьалхагIа котбьнарий сийна бригадни стане торжественно урагIъьхийтар байрах. Цул тIехьагIа, совхоза директора Магомаев Руслана цар комбайнаш тIа сгIар нарера мара тела цIе вымислаш. ТIаккха, ялаташ чуэцаш боахкараш хьагул а баь, царна хьалхашка выступлени йир районии культура отдела агитбригада членаша.

Шоай хьинарах бIубенна ба нах. ТIаккха цо тешам лу кхаш леладераша ялаташ чуэца доладеча хана шоашта хьалхашка оттадаь хинна декхараш дизза кхоачашдергхилар.

КАГИРХОЙ ХЬАЛХАБУВЛ

Сийлахьа юбилей хьатIакхача — комсомолах Владимир Ильич Ленина цIи тиала 60 шу дяза массехк ди мара дисадац. Вай дуьцаргда цу дезача дениа Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача Къахьегама ЦIена Байракха орден леладеча колхоза комсомольцаши кагирхойи мишта цахьаболх.

Iуйрийна барзI сахьат доаллаш кхаьчар тхо колхоза правлене. Ялаташ чуэцача кхашка социалистически яхь мишта лел хайра тхона партийкома секретарагара Гайчаев Муса Магомадовичагара. Тхона боккха кхаъ хулаш хоам бар жатчикашта, комбайнерашта, шоферашта юкъе леладеча социалистически яхье хьалхалаттараш кагирхой хиларах баьр.

Масала, Зубков Михаила комсомольски экипаж. 27 июне Дубовски юкъера школа йистельникха волча шай новкъостаца Макеев Сергейца (колхозе цIи хезача механизатора воIаца) 51 тонн ялат аьрдад цо. Ухх шерарча сезоне ялат ардара лоаладарча «Красный пахарь» яхача колхоза опытни комбайнера Михаил Ивановича Ерохина 25 июле оттаьча рекордал 11 тонн совгIа тIех дар из.

Сезоне арда девар 250 тонн йолаш, Зубкова 28 июнь хьатIакхоачаш аьрдаяр 203 тонн. Из результат колхозе эггара тIех а районе дикагIчарех цаI а я.

Зубковас санна къахьег Сивашов Александра комсомольски экипаж а. Цу денга, вешта аьлча, 28 июнега кхоачаш, цо бункера чура хьаделар 180 тонн ялат. Из колхозе шоллагIа результат я. ХIаьта, нагахьа санна хIаьэ диазлагIа ялаташ оардаш волча яхье хьалха латтача Зубков Михаила 27 июне 51 тонн аьрдалле, эггара хьалха ухх шера мара ялаташ арда ца воладенцача Сергея цул 6 тонн мара кIезигагIа аьрдадац.

ГIуланхаш дика лел къоаче жатчиний а. Колхозе сезонагIа ялат хьекха цхьан агрегата оттаьь норма 120 гектар я. Эггара хьалхагIа из кхоачашйир опытни механизаторагIа Иван Андреевич Бондарева, Георгий Лазаря, Николай Мельникова. Царна нийсса дIааттаб къова жатчикаш а — Сергей Бондарева — Иван Андреевича воI. 28 июнь хьатIакхоачаш царех хIаранно хьекха касарех Iодиллар 128 гектарага 130 гектарага кхаччалца ялат.

Комбайнаш тIара ялат хьатта дIанкхахьара леладеча социалистически яхье хьалха латтар а мишта комсомолец ва — Зубков Василий. 27 июне кхаччалца хьатта дIадиххьад цо 53 тонн ялат, хIаьта сезон хьайолаелча дена — задани 330 йолаш — 254 тонн. Кхыметтел, Гайраханов Имрани Горький Михаила санна болча опытни хьинарчен водителашта а мегадац цунна тIехьихе. Цу шинне хьахарчо 200 тонн дIайихьай хьатта, шоллагIчо — 203 тонн.

Колхозе дика вIаштIехьбаьккхаб къахьегам, ялаташ чуэцача агрегатий технически гIулакх дара болх, общественни кхача, белгалбаьнача механизаторашта моральни материальни поощрени елга.

ХIара механизатора дика довз шай гIулакхаш а декхараш а, шоай низ кхочар ду цар сихагIеи дикагIеи ялаташ чуйица дахара.

И. ТКАЧЕНКО.

Мишта кхоачашду тIайица декхараш

Шоаш лаьрхIар чакхдоаккх

Вай республикерча промышленни предприятешта юкъе эггара хьалхарчарца встречни план тIейицарах я П. Аушева цIерагIча Назрановски «Электроинструменте» завода коллективе. Цо дош делар къахьегама оасарле планегIа лаьрхIачул шин процент лакхе, продукцега дIабодаш боле мел ах процент лозбе. Ухх декхараш тIаэцалоеча дукхе аналитически балхаш дир еррагIча бакъе моттигашка. Встречни план тIаэцалехьа завода специалисташа Iомайр потребителашкара ухаш йола заявкаш.

Планел совгIа къахьегама оасарле лаьхьаран хьоеча продукцега дIабодар лохдаран дукха организационни технически мероприятеш болгатьахьар, хьостейр номенклатурагIа яраеца езаш йола изделеш.

ТIаккха ухх тайпара социалистически декхараш тIейийр завода коллективо: шера планал совгIа 440 эзар сома мах ба товарни продукци арахеца, цу дакъе 4 эзар электросверлильни машини цхьа эзар гIишлон-отделочни машини йолаш. Из еррига продукци кхоаьча материалий чотагIа хьае, оборудоване сменностах коэффициент 1,72-нега дIакхоача.

Шоаш тIайица декхараш тIехкхоачашдерна гIадерзаде дукха балхаш даьд завода болхлоша, инженерно - технически болхлоша. Бийдали материальни кхоаре еррагIча цхьанна, хIара моттиге уйт лайно нормаш дукхагIа мIотеляш дIа ца яийтара. Хьалхашка латте декхараш тоаеж кхоачашдара бизза пайда эц еррагIча резервах. Баьле юкъайолаьай автомати азатомати, кефда технологически процессаш, чIоагIъьяй къахьегама дисциплини порядокеи, администраце боккъо а телаш балхара дIахьийтаь бола нах, прогулаш ерей, балха хьаьбенна тIахьабулаш бераш геттара кIезигбенниб. Ухх деррига балхаш чакх а доахаш, встречни план мишта кхоачашъо хьожаш хаддаза тIехьожам лоаттабу предприяте кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша.

Чакхдаьлнед цхьайттагIча пятилетка дийлагIча шера хьалхара ах шу. Завода коллективо мишта кхоачашду шоаш тIейица декхараш! Пачхьалкхен планегIа лаьрхIачул совгIа мехала хьакхар цо 261 эзар сом мах боле тайп-тайпара продукци, заданел совгIа арахийцар 338 эзар сома маха товарни продукци, встречни планегIа шера планал совгIа арахеца лерзIеш яр 440 эзар сома махьа мара йоацача. Планел совгIа завода болхлоша арахийцай 4395 электросверлильни машине, шера заданел совгIа хье лерзIеш хиннер 4 эзар машене мара йоацача. Еррига продукцех 16,2 процент яр лаккарча категорея йолаш арахийцай дIабаьча ах бетта, тIайица декхарах 15,3 процент мара хилаца ца езаш хиннеча.

Къахьегама оасарле лаккьера парте анна задани тIехкхоачеш а еш, планал совгIа из лаккхьай 2,4 процент. Продукцега дIабода мел лозберах кходаьд итташ эзараш сомаш. Оборудоване сменноста коэффициент 1,61-нега дIакхоачаьб.

Ши-шерагIа къахинадец предприятех коллективо дукха уж толамаш. Керттердар да болхлой бехктохкам лакхбалар. Дика вIаштIехьаьлнихай социалистически яхь. Укхазе вIашагIъьллача заводской комиссе кIира декада чаккхьенча бахьа бара итогаш ю. Производственни хьожамаш дIахьду социалистически яхье марлалш тIа.

Шоай балхагIа балха тIа цхьанкха тайпа ледарьё а ца мийсолийташ къахьегаш йола бригадаш дукха я завода. Царел я Инархоева Мустафа, Оздоева Хьева, Султыгова Насерхан, Муталиев Мартазхьа парте латташ йола слесарий, сборщиций, токарий бригадай коллективаш. Цар цхьанкха смена дIахьийтац шоай нормаш 125 — 130 процент кхоачеш ца еш. Цудухьа вIашлехьа пятилетка хьалхарча дийнахь шера задани кхоачашъяй цар. ХIаьта пятилетка план - кхоачашъя а иттаж боллой ба заводе.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Республикански агропромышленни объединене совето

Доакъошта юкъе бувзам чIоагIбе

Нохч - ГIалгIай республикански агропромышленни объединене совета аргIанара заседани хиннай.

Цига ладийгIад Наьсарени Урус-Мартанен РАПО советий председателаша А. Я. Газдиевен Л. Х. Мусаевен доакъошта юкъера производственно - экономически бувзамаш чIоагIдара дакъерча бокъонех пайда эцаран декхараш кхоачашдарен районии агропромышленни объединенеша беча балхагарча хьалахи из тоабара де довзарехи лаьца яьча докладашка.

Района колхозийи совхозийи балха рентабельность лакхъяра тIаерзаьь мероприятеш кхоачашъяра леламхьакъедьа доклад йир Сунженски РАПО совета председатела В. В. Полова.

Цу дешаск лаьца соцамаш тIаийцад. Масала, белгалдаьккхар, Наьсарена Урус-Мартанен районий РАПО-в советаша юртбоахама производства эффективность айяра хьалхара партиерий бехктохкам лакхбаьра дакъерча шоай бокъонех хIана а кхоачам бодаш пайда ца эцаш хилар, доакъошта юкъера производственно - экономически бувзамеш эргадоахаш тоадара дакъерча декхараш кхоачашдерга массаза а Iалаш ца деш хилар.

Республикански агропромышленни объединене, совето дIадийхар белгалдаьхха кхоачамбоацараш дIадахара сагота гIуланхаш чакхдоахилга.

Совета заседане 1985 шера колхозаштен совхозаштен гIулакх дара планий проекта хьаиввхьа хоам бир агропромышленни комплекса доакъошта юкъерча бувзаний отдела начальника М. А. Мамаева.

Заседани дIайихьар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, республикански агропромышленни объединене совета председатела С. Н. Конухоевсе.

БЕХКТОКХАМЕ ХА

Фийг бахе, кхьача латт хьацкара ялаташ. Лаьтта леладерий тахан керттера декхар да лоацача хана беррига а хьувкъам чуэцийта.

Ухх деношка тха спец. корреспондент М.-Б. Цицкиев хиннай Сунженски района массехк боахаме.

ДЕРРИГА А ТЕРКАЛДАЬ

XX партсъезда цIерагIча колхозе ухх шера чуэца дезаш да 2984 гектара тIа дIадийна ялат. Гурахьа ялат дIадийна бойлланце а, хургбола хьувкъам чуэца кийчо е болабеннаб колхоза механизатораш. Дика кийчъяй хьувкъам чуэцара эша техника, уйла ца еш цхьа хIама дитадац. Из мишта дола хьахьоху тахан хьувкъам чуэцаш йолча комплексо беча балхо.

Малх лоаман довнъех хьарабоалаш мара латтанар тхо XX партсъезда цIерагIча колхоза кхайка кхаьчача хана. Станица а башха сомаяьннацар ялат чуэца йолаенача комбайнаша доладаь тата хьахозаш. Гонахьа тIу а егIа, чулаьца да тахан чуэцаш дола кха. Коа наIарий шорлала йитача моттиге гIолла тIабода цига нийсъ. Эггара хьалха бIарг тIеотту наьнъ тIа хьалтеха доаллача лозунга: «Механизатор! Хьувкъама кхел хьа кара я!».

Кха дIадолалуча латт хьувкъам мишта чуэц хьожаш бола нах. Укхаза ба № 1 йолча хьувкъам чуэцача — транспортни комплекса совета начальник М.-Г. М. Пугоев, комиссар С. Умаев, совета членаш.

Колхозе вIашагIъеллай хьувкъам чуэцача кулгалдергдола штаб. Цунна керте латт колхоза председатель Р. А. Крылевская. Еррига а штаб а колхоза керттера специалисташ а кхай тIа ба. ТIем тIа санна, хIаране дергдар къоастадаьд.

Инженера И. Е. Радионова кулгалдеча службас беча балхах тийша деррига а деце а, дукха да. Комбайнаш цхьан минута сеца латтаргйоацаш, цар болх белга Iалаш дезаш я из. Уллув латташ я мел эшар чудола «Летучка», эшнача моттиге сварна е кийча я аппараташ. Мишта де лезар де кийча я укхаза вIашагIъеллача ворхI группах хIарар. ХIанзехьа а болх дIаболабаьб доакъар кийдарех шоп луш йолча группас. Комбайнаша Iотуваш йола тонкараш хьагул а деш, аргIашка вIашкатох цо. Мукъадайнна лаьттаеш кастта ахи йолалурга трактораш. Доакъара лаьрхIа шоалагIа ялатаеш дIадувргда цу кхашка.

...Го а баьнкка, маьлха дукхьала хьайийрзача къегаш, цаI шоллагIчун тIехьа 12 комбайн хьайоагIа. Уж я опыт йолча Н. Загудаевен А. Зыгиев шин звено. Царна юкъе ва тахан массарел а хьалха латта къона комбайнер А. Радионов. Ухх шерара бар шоалагIа кIа-марс ба цун. Хьинар долаш, гоьза механизатор шийх хургволга хьахьекхад цо. Ссавна а эггара хьалха наттачарех цаI вар из.

Ялат чуэцача комплексо тIайийцача социалистически декхараш тIа аьнна: ялат доа ца деш, лоацача хана — 10 дийнахьа хьувкъам чуйица боакххаргба! Хьагучох из дош кхоачашдергда. Гонна тIехьа го боакхаш мел комбайнаш, вIашка теIаш, готтлуш доагIа кха. Дошо санна цIена болча мукхо хьалъюз бункераш. ЦаI шоллагIчун тIехьа ялат дIаувзаш лел автомашинаш. Цар беча балхага хьожаш ва ГАИ воккхагIвола инспектор Хь. Гарданов.

Комбайнаша ялат чу мишта эц хьожаш ба парте а тIейна а ветеранаш Н. И. Павлов, Г. И. Яковлев. Царца ба кийчбенна, цIе галстукаш хьерчаш бола пионераш. Чапа дIайна, канаш хьа ца эцаш кхай тIа ялат дусий хьож уж.

— Аьа хIама дац. Ялат цIена чуэц, — йоах боккхагIчар.

Тахан баьча балха итогаш ергья саррахьа. Хьайха латтачарна цала совгIаташ кийчдаьд. Цар сийна урагIа гIоргья цIе байрах. Цар опыт юкцаш арахепаргья «молнеш», боевой листокаш». Цу денага хьожаш я 27 сагах латта партийни группа. Групсана кулгалдеш ва партийни балха йоккха опыт йола коммунист В. А. Маслов.

КАМАЬРША КХА

Сунженски районерча боахамашта юкъе оахаш дола лаьтташ дукхагIдолчарех я Троицкера XIX партсъезда цIерагIа йола колхоз. Ухх шера чуэца дезаш да 6209 гектара тIа дIадийна ва бола ялат. Укхаза вIашагIъеллай № 2 йола хьувкъам чуэца транспортни комплекс. Цунна кулгалдеш ва МРО керттера инженер В. П. Рыжков. № 2 йолча комплексо яхь леладо лакхе вай йийнача цхьоалагIча комплексаца. Шин комплексо лоаттабеча къовсама итогаш яеце а, хьагучох хьалха латт XIX партсъезда цIерагIча боахама колхозхой.

Сунженски доакъашка ялат чуэцаш йоахкача комбайнаша — уж 56 я — цхьан дийнахьа, 3 июле, 2090 тонн мукх аьрдаьб. Комбайнашта вIалхара ялат хьаувзаш я 52 автомашина.

Нормаш тIехкхоачашъеш, шоай агрегаташ ца совцийташ болх беш ба механизатораш А. С. Гребенщиков, А. А. Оверченко, Г. И. Овсянников, А. М. Кучеров, В. С. Полянский, кхыбараш.

ТIехьарча 10—15 шера ца хиннача тайпара хьувкъам хIебаьб укхаза. ГIалбаха, боккхача безамца из чуэцаш ба колхозхой. Дукха къахьийгад цар. ДогIаш ца делхаш гуйре, лов доацаш Iа, хьаш ,бIаьсти... Деррига а лайнад, эшадаьд. Лоацача хана гурахь ялаташ дIадийнад колхозо, агротехнически дикагIйолча хана Iуцал дар кхашта. Шийханнахьа оасар дир, зе деш йола са доалла хIамаш дIанкхар, боагIача боарамагIа йолкорнша йир.

ЧIоагIа беркат даьннад кхашка дIадуэш долча ялатай фу хувцарах. 300 гектара тIа дIабийннаб Краснодарера бена «Циклон» яха мукх. 1000 гектар гарга дIалоам «Краснодарская-57», «Безостоя» яха кIаш дIадийнача кхаша. Боахаме кера дIадийнад «Заветы», «Прикумская» яха ялаташ. Лаьха ба цу кхашкара чуэца хьувкъам.

Ялат кхедериний балхацара безам сообоанкхарболаш деррига а вIаштIехьдаькхад боахаме. Дийнахьа диазза мах боацаш даар ду. Кхача ба чах болаш, сага кхя хьаллоаттабергболаш: дукх, тIоа, шура, баьцадараш, кхыдар. Балхара чубаьхача салаIа, бувша моттигаш я. Механизатораш чIоагIа раьза ба дIайха а шийла а хай долаш укхаза душ вIаштIехьъяьнкхара.

ДА ВОАЦАШ САННА

Малх делкъентахьа дIалеста ха яр Кирова цIерагIа колхоза кхашка тхо кхаьчар. XIX партсъезда цIерагIча колхоза кхашка довзув а, долаш да уж. Шинна а боахаме кхедаь ялаташ чуэца аьнна вIашагIъелла я № 2 йола комплекс. Цхьабакъда, укхаза сона бIаргадайна сурт кхьча бесса дар...

Ала йиш я Кирова цIерагIча колхоза механизатораша во болх бу, ялат чуэца уж кийчбеннабац аьнна. Комбайнераш хьувкъам чуэцара сагота болга хьахьокхар кха дIоаххала латтача чия токхорайш, каст-каста ялаташ дIаувзаш лелача автомашинаша. Цар беча балхо тешал дора лаьтта леладерашта эггара бехктокхамегIа йола хьатIаятта хIарах. Цхьабакъда, цу гIулакха колхоза правлен дукха сагота я аьа йиш яц. ЛаккегIа вай йийнача шин колхоза правленеш ден а бу а кхашкарча станица яле. Укхаза дагтара лехача а кулгалхоех саг кораагIад.

Кхай тIа со хьа и воалаваь, хьама везаш кхы а гIуланхаш да са, аьнна дIавахар колхоза председатель В. В. Кузнецов. Е колхоза правлене а е кхай тIа а йоргловгIаш вацар партком секретарь В. Ведляжев. Маьлха Iо а хIал а хехка тIехьара хьалахар керттерча агронома декхараш кхоачашдеш вола А. Т. Шальнов, цунца вар кхаш леладеча бригада бригадир Веращагин. Шаькке а вацар ялат чуэцаш боахкача кха фу эшхоыш-м.

— Малав хьога хий довцаш комбайнераш бисаб кхар? — хет сога Шальновс.

— Маьлхе лIовхьденнад? ХIама дергдац, кердадар дIатIахьорга.

Маьлхе хьоцар а Iоухийташ боахнача нах дукха сагота болчоа тара дацар агрономо а бригадиро а дуьна къамьал.

Дийь дийнахьа нормаш тIехкхоачаш а еш, жаткашца ялат хьокха хинна механизатораш В. Ковалев, А. Баранов, А. Яковлев, А. Ятовкин. Царна карагIдаьннар хьалхалатта опыт дIайовзийтар хIама дац коллективе. Хац хьалха тIехьа латтар малав. БIаргагуш яц яр-яр кхай аьнна цхьакка а гойтара агитаци. Весовой хьалтеха доакха социалистически декхараш мара, хьувкъам чуэца нах оарцагIбоахаш. уж тIахьехаш цхьа дош аьна бIаргагац. Кхаш яц цIе уголок, деша газет, журнал. БIаргагац балха план, боахама кхаш хьахьокхаш дола карта.

XX партсъезда цIерагIча колхоза кхай тIа дийнача больнице мо эшар чудолаш палатка а лаьтташ, лораш хиннабале, укхаза цу тайпара хIама дац. Маьлхе лезар кхайттачунга хьама медсестра е эшача яла йолха яц.

17 комбайно оардош дола ялат хьатта хьаувзаш 9 машин мара яц. Уж кхоаца яр бахьан долаш комбайнаш сувца езаш моттигаш хул. Хьатташка ялат хьаIоаш латт, хIаьта уж а кийчье езача тайпара кийчъяьнац. Кхыметтел аца лампочкаш, белаш, бахьаш дац.

Цхьанкха а дича а да йиш йолаш хIама дац беррига низ тIабахийта къахьегаш боахкача нахе лерттIа даар ца лоаттадар. Со цигача хиннача хана дигьлагIчех ах даьча а делкъийна хIама ца дуаш бар механизатораш. ХIаьта дае Iохайцача а хиннар дацар дегIах латаргдолаш, чам болаш: миста мабуц чутесса бораш я яхаш хийн кхы гIийлагIа хила йиш йоацача дукха чIогIагIи.

Халалете а, вокх шин боахаме хиннача тара дацар Кирова цIерагIча колхоза кхашка сона бIаргадайна сурт. ХIаьта сийде а ларxIа а боагIа халонех бIу ца къонабеш кхашка ялат кхедеш а уж чуэцаш а боахна нах.

КӀоарглу бурув

Шера 5000 метр бурув тохара тӀехьара социалистически яхь шерра яьржай «Грознефть» производственни объединенена чуйоагӀача дукхача бурув деттача бригадашта юкъе. Цуша цхьана къовсам лоаттабу тӀехкӀоарга скважинаш хьалъелга 25 процентал чухьахьа доацаш сихде.

Нагахьа санна тӀехкӀоаргал долча скважинашта бурув тохаш объединене еррига а 61 бригада яле, царех 31 бригада пхи эзар метр бурув тохара яхье дакъа лоацаш я. ХӀаьта, царех дукхагӀа лраш графикал дикка хьалха а яьнна бурув тохаш я. Царех лархӀа еза объединене моттел, еррига республике цӀи хеза Малгобекски бурув тохара балхий управленера Галоев Iаьла керте латта бригада. Грозненски УБР-ра А. Дроворубова кулгалду бригада, Старогрозненски УБР-ра Н. Черемушкин керте латтар. Иштта кхьараш. Уж коллективаш шоайла социалистически яхье яьнна къахьегаш я шера план ханал хьалха кхоачашъяра.

Тахан арча дийнахьа царна юкъе хьалхле лелаю Ермак Владимира бригадо. Из Грозненски бурув тохара балхий управленена чуйоагӀаш я. Цо бурув тохаш я «Правобережное» оалача моттигера номер 163 йола скважина. Цун проекти кӀоаргал 5000 метр я. Скважинна бурув тоха бригада йолаелар дӀаладача шера сентябрь бетта, хӀаьта хӀанзале техад 4380 метр бурув. Бурув тохара графих латт 162 денбийсах. Цу ханага диллача из боккха толам ба.

Дӏахача балха толамашца цхьана лакха да бригаде техннко-экономически хьокхамаш а. Кхом беш химреагенташ, утяжелителаш, электроэнерги дӀахьийтар балхьан долаш, бурув тохарга дӀабоза мах лохбара чотагӀа бригадо кхоадьд массехк эзар сом ахча.

Дика къахьегарца белгалъяьнна я Петросов Александр, Хамхатов Iийса, Ткачев Анатолий керте латтача бурувдеттарий сменаш.

Л. ГРИГОРЬЕВ.

НОВ. В. А. СЕРГИЕНКОНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Партийни профсоюзни организацешка дукхача шерашка берна болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Сергиенко** Валентина Александровнана — текстильни ягачен промышленноста болхлой профсоюза Нохч-ГIалгIай обкома председателa.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. ВОКОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный. 1984 шера 5 июль.

НОВ. Б. Ю. БАСИНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МЕХКДАЬТТА ЧАКХДОАХАЧЕН МЕХКДАЬТТАХИМИЧЕСКИЙ ПРОМЫШЛЕННОСТА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИЙЛАХЬА ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьттахимическии промышленносте дика хIамаш карагIдуварах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьттахимический промышленноста заслуженни болхло» яха сийлахьа цIи лойла **Басин** Борис Юдовича — Грозненски мехкдаьтта Iилматохкама института директора производства-дешаш долча заместителa.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. ВОКОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный. 1984 шера 5 июль.

НОВ. А. М. АВАКОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Планаш социалистически декхараш кхоачашдеча хьокхамаш лакхдарах, хьинаре общественни болх барах, вахьча дийнахьа дена 50 шу дизарца дувзадена Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Аваков** Альберт Моисеевича — «Нефтехимзапчасть» яхача Грозненски завода директора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. ВОКОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный. 1984 шера 5 июль.

Балача наха чIоагIа хоаташи дика дIаяцаш я Шалински районерча художественни керамика Дуба-Юртовски фабрика коллективо арахецаш йола продукци. Из ма моста дукхагIа арахенара, дунагIа хилийтара шоай хьапар кхо ца деш къахьегаш ба предприяте болхлой. Къахьегта дика хул Пашаева Роза керте латтача участка коллективо хьаеш йола продукци. Цудухьа цун продукци Iалаьмате дика дIайода.

Юкъарча балда а юстаре латтац из. Къахьегама дисциплина йолча члена штаба лекхараш цIена кхоачашду цо. Хьамсарча парте членалла яха кандидаталла дIайоцей из.

СУРТА ТIА: бригадир Р. ПАШАЕВА.

З. АМЛИЕВА сурт.

СВЕКЛАЙ КХАШКА

Ши план кхоачашъяра

Массанел хьалха яьлар кхай тIа боддача наькъ тIа Чахаева Мизан. Уйлаш яьхкар цун керта чу. Дага дера бIаьсти 60 сесаген йоIош дакъа а лоацаш, хиннача собране шо звеньевойла харжар.

Цхьацца гектара тIа свеклаш кхее лаьрхIар цу хано свекловодаша Юсупова ПаьтIиматен Идаева ПаьтIиматеп, амма тIехьагIа дийхор цар шоашца шиъшиа гектар шекара свеклаш ялар. Цу хана декхараш тIаийдир массене — 62 гектар чуйоацача шоай участка хIара гектара тIара 300 центнер йолаш свеклаш кхее а чуяа. Звеньевойс ше дош делар гектара тIара 400 центнер свеклаш чуя.

ХIана тIеххьара агроприем чакхйоаккхаш я «Зори Кавказа» яхача совхоза хьалха латта звено — дIайоах листта тIаьнна свекла а йолаш долча кхай тIа йиса баьноагIаш. ВIашагIа а хоттаенна латтача свеклана юкъе гIоала лел звено членаш. ВIарг дIа ца кхоачаш дола дIаьха кха сийдаьа мерзача оплаши. Дика бериат да пар кулгех даьнна.

Чахаева Мизана бIаргашта, кинолента кадраш санна, хьалхашка уттт дукха ха йоацаш хиннача событей сурт. Дахача шера гурахье а хIара гектара 600 килограмм йолаш минеральни удобренеш а тайсе 30 сантиметр кIоарга аьхар звено кхаш трактористаша Башаев Саид-Эми, Курмагомедов Наиба, Дудугов Хож-Ахьмада. ХIара гектара 100 центнер йолаш коа гIарча оалхазарий помет тоссаш хьаьна а яьн. Iай юхаьхар свекла вIаьоргIйола лаьтта.

БIаьсти свекла дIаюгча хана тIера ца йоллаш кхай гIа хилар звеньевой. Цо гIо дора механизаторашта нитроаммофоси фуи чудохиа кхоачаделча, шиъ хур дора фуца цхьана лаьтта хIара гектара 200 килограмм йолаш удобренеш яхачийта гIерташ.

— Чу хIана йодац хьо,— оалар механизаторашa а парца гIовна хьожабаьраца а. — Оаха-м тхоай гIулакх во даа хьона. Шен ма хила — деррига балхаш дика дергда хьона оаха.

— Со-м цхьа эша, — йоалора Мизана. — Се укхаза дилча бакъахьа хет сона, се цагIа а йолаш дое укхаза кулачул. Шуна болх беш аттагIа хет сона шагIа ягIачул.

ХIаьта чуйодар звеньевая тIеххьарчунна. Iурра юха а йоагIар.

БIаьсти свекла дIа а елехьа («Курчалоевский» яхача лоалахарча совхоза директор волча, опытни агронома Алавдинов Iаьлий рекомендацех) плантацена — хIара гектара 10 килограмм тхана 1,5 килограмм минноцили тохаш. Уж латтах IочуяхйитаРа пайда йоаз шоаш хьаьча трактора IотIаухкача сегментови ножах (уж хьадир моттигера гоезановша тиишча комбайнийи сегментех пайда а йийбеш).

Свекла дIайийна яьлча, дукхьаз кхо дIа мера ца даьннача хана, механизаторашa чакхъьяккхар эффективни агроприем — свекла хьатIа а яллехьа мангалаш лахьар.

Свеклаш листта хьатIаялча, кхаша обработка йир тексахлорана шийтта процент дустаца. Цо къайлар дазаршттен хьатIаьнначи свеклана зе деча хIамаштен ховвача баьноагIашта тIабода ииль. МугIарашта юкъе хьалхара культивация еш оасар дIадаккхараш цхьана тессар хIара гектара 150 килограмм йолаш нитроаммофос. ХIаьта гIулакхде тентараш дIайишараша кулгашца шаровка йир, мугIарашта юкъара оасар нелашаш дIа а доаккхаш. Цар яийлх а йир свекла, оасар а деш.

...Чахаева Мизан тхьайсачара соммальча санна дIаюха хьажар гонахьа. Цхьанена тIехье шолагIъяр йолаш хьатIаухкаш санна хет цунна свеклоккухьаргаш. Болх бань баьнаб Салтагираева Маржан, Дудутова Таус, Идаева ПаьтIамат, Дакаева Яхита, Юсупова ПаьтIамат, кхьараш. Дуннача свеклаш леларгашца бар цар боккагIа бола мехкарийн къонгаш.

Нешаште дIабIарахьожаше кхетадир во царна дагахьилар. уж малагIа хаттар де лош ба: «Фуд хIахо де хезар?»

— Гой шовна, хIанз хьунхьам во хилар кхера делац вай, — звеной членашта из рал.за йолта хьахойташ я цун оаз — дийлхача догIаша, шеко яц, доккха гIо даьд вайна. Делха дезаша хана а дийлхар уж, хих дика дуза дохьа цар вай тиш ц» лекхаш дола лаьтташ. ХIанз вай кхача бригадаша гIо зе дела. Хьунхьам чуйоагIа хи хатIакхачалца. Гуракхьа пачхьалкхена вай дургьа 2000 тоннал кIеагIа йоллаш шекара свеклаш.

ДIахо дуаш звеньевойс:

— Гучох, дукхагIа а дургьа вай уж, вай-м ши план кхоачашъе а вIашпаьтIехьларгда.

Звено членаша цхьанне санна массане а хьалхьацар шоай звеньевойс яхар.

П. ГАГИЕВ.

КЕРДА БОЛАТА НАЬКЪАШ

Машиннаькъаш эттара дукхагIа дола лаччакхаьлахе я вай мохк. 150 эзар километр дIаьха да цун машиннаькъаш. Лелама боккхагIа диллача дунен тIа эттара дукхагIа поездаш лелаш а ба. Дийнахьен буса 10 миллион тонн мухь дIа-юха а хьу машиннаькъахошта, 11,4 миллион пассажир а вуг.

Цхьабакъда, дIа-юха кхехьа дезараши кхувла беза наким тIа-тIа дукхагIа хул. Шерагара шерага даккхлу хилегьа боахама дерригача доакъой производства боарам. Нараерваеш латт Iаламате йоккхий бийдала ресурсаш гучайийна СибарегIени Гаьнарча Малхбоалена кердa районаш. Цул соагIа, дIахьа кхахьа деза моахьаш а кхуйла беза пассажираш а дийна тIаихийттаб араьхьара экономически бувзамаш дIахо шердалир. Баха нах тIакхетар, халкъа материальни а культурни а вахара бoaрам лактбалар бахьан долаш.

ЦхьайттаргIча пятилеткe мьрхIа да массехк доаргIхIамечи лостамагIа 3268 километр дIаьха керда наькъаш даха, 4000 километр шоллагIеш тIаххетен таханаш даха, 2400 километр станциони наькъ билла.

МалагIаш да вайцига долха керда наькъаш? Шеко яц, царех керттербар — 3200 километр бIаьха наькъ Байкало-Амурски магистраль (БАМ) оалар ба. Карарча шера гураха IоюлларгIа цига рельсий тIеххьарa — «дошо» звено. БАМ болх бе болабалийтаро йиш хулийтаргьа территоре диллача Iалаьмате йоккхийча районий Iалама рузкъаш карадерладелга сихде. СибарегIа а Гаьнарча Малхбоале а Верхне-Ленски, Къулбаседа-Байкальски, Къулба-Якутски, Тындински, кхьараш санна йола керда территориально-производственни комплексаш хьалъара импульс лургьа. Лоаццца аьлча, БАМ-ца дувоадена нах баха ховшаргба цхьаи хана ерн яьлача моттигашка, хьалъоттаргьа керда городаши поселкаш.

Пятилетка чакхйоалаш болх бе доладургьа 650 километр дIаьха Сургут — Уренгой — Ягельни яха машиннаькъа тана. Из да Тюменски областера мехкдаьттен гени йоалла моттигаш карасрзаара а цу регионе транспортни бувзам Iалашбара а Сургут — Нижневартовск яха наькъ къулбаседен оагIорахьа бIаьхбар. Анжерски — Барзас яхача магистрало йиш хулийтаргьа эттара лоацагIча новнъа Кемеровски промышленни районера малхбоалехьен Томски областен яхача, новкъостал дергда кIор боалла керда моттигаш карасрзас.

Московски машиннаькъа узела (Рязань — Воскресенск яха участкаца) тIалатта нагрузка дохьараш малабуанагахьа уйа пассажирски поездаши моккьей товтолий цхьадола дакъа цу лостамагIа хьожадаран, бувлаш латт Рыбное — Узоново яха наькъ. Массехк наькъ ба хIанз Закавказье бувлаш латташ. Иджеван - Раздан яха 78 километр дIаьха трасса хьаю Къулбехьен Закавказье мехка европейски дакъа централыни районашца транспортни бувзамаш чIоагIдара. Азербайджана юрта боккхам дIахо дегIабоалабара гIо дергда Евлах — Белоканы яхача наькъо. Цу гIулакха бул Грузе Мараба — Ахалкалаки яха наькъ.

Массехк машиннинкъ билла баьнинаб укх пятилетке, хIаьта цар толаме гIулакх а ду хилегьа боахама. Иштта, СибарегIарен Кузбассерен мохкаш дахьаш геттара дукха поездаш лелача Транссибирски магистрала тIа а цу доалаш Кропачево — Куйбышев яхача тана тIа а доалаш укхаш бола лоархIаме транспортни звено хинаьд Погрозное — Пугачевск яхача наькъ танах. Болх беш дарашта юкъе я Киев — Триполье яха трасса а. Цо йоассаьйи хьалха болх сов дукха болаш хинна Киев — Фастов яха участок, Триполье — Мироновска яхача участкаца цхьана цо лоацбу Киевера Приднепровье, Донбассе, Кавказе бола наькъ. Агрыз — Круглое Поле яхача тана йиш хилийтай Татарски АССР кердача йоккхача промышлении районашнара Горьковски наькъ тIа вала. Биллаб сов дукха болх болаш бола Еревана, Дона тIарча Ростова, Уфа уналашта разгрузка еш бола массехк наькъ.

Доккхий балхаш да дешини машиннаькъашта электрификаци ярa. Карарча пятилетке электрически оазарга доах вай 5500 гаргга километр дIаьха наькъаш. Электрически оазарга уделъни доaал 60 процентага кхочаргда 1985 шу чакхдовлаш. Электрифицированни хургда Закавказьи Гаьнарча Малхбоалени наькъаш, казахски магайнаш достамаш: Караганда — Моинты, Целиноград — Кокчетав, Минск — Брест яха участкаш. ДIахо электрификаци ергья Брест — Хабаровск лостама юхейисача участкашта (дерригa дIоахал пйс эзар километр соагIа), Кузбассерен Зиибастузерен Урала бодача шоллагIча электрифицированни наькъа, Урал — Центр яхача кхоалагIча электрифицированни лостама. Цул соагIа, 13 эзар километр гаргача наькъашта оборудовать дергда автоблокировкацей диспетчерски централизацеи.

Цу дерригие а болата магистралий поездаш чакхъохийтара а, мохкаш дIа-юха кхахьара а торонаш лакхъаьц Iеш, иштта товбергба ерригача машиннаькъа транспорта болх, долче беррингача халкъа боахама а.

Григорий САВЧЕНКО, СССР машиннаькъе министра заместитель.

(АПН).

Ремонтникий гIулакхаш

ЦхьайттаргIча пятилетка задании ханал хьалха кхоачашъяра ленинградски межаш дераша дIайолаь инициатива хьал а лаьца, къинар айденна къахьегаш я «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприяте коллектив. Дерригача техннко-экономически хьокхамий ах шера план, тIехкхоачашъяьй цо. Ер шу доладелча дена «Грозэнерго», «Дагэнерго» районни энергетически управленей предприятешкарча яхье яьнна, кхаь турбинала ремонт яьй цо.

Коллективо доакхал беш а цига чIоагIа хоархIаш а бе социалистически яхье хадданее хьалха латташ бола болхлой. Царех ба Октябрьски Революцен Къахьегама Цlеча Байракхен орденаш далеш вола хьинакхьар Калашников Николай, слесарий бригадираш Рева Николай, Тлаев Iаьла, Плешанов Юрий, электробмотчица Ягодкина Наталья, дефектоскопист Мартыненко Николай, кхьараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 40 шу ДУЗАШ

КАЗАКОВ Алексей

ДАЬХЕ ЛОРАЕШ

(Дlахододар. Доладур № 81 «Сердало» тIа).

Со хьахийттача хана медсанбате вар. Тхо, мел аьлча а, немецки минашта тIаийдена хиннавар. ВIашагIа а йийса гаьн-гаьнна йоахнаш йола уж цхьаннена тIехьа шоллагIьар аккхаш лелха йолаелар аре мелхай. Массехк сагт мара висавацар отрядах. Цхьан частарча салташа хьаьвенавар со...

Цу хана гобаха йолаелар со цхьа госпиталера вокхазакъа а водаш. Крымски госпитале керта тути хоадайир. Хирург Майор Усачев вар операци яьр. Наркоз а ца луш. Тхьовсаве мегаргвац аьнар — сомаваргвац. Массехк сахьата, дийхха кулгаш кIяа а доахкаш, хьежхаеш церташ а йолаш уллар со, оста тIа гож етташ цо тути мишта тед, ира юхьеташ кIоацца мишта хедаю ла а дувIаш, Iочакхдаьлар. ТIаккха цIера сийгаш дIаяха даьлар бIаргашкара. Хьаьчура осколкаш цо хьайоахаш хоалаьнзар сона. Цу хенна, цо дехар дарах, стихаш йийшар вз цунна. Са яцар уж. Цу хана со уж язъе а хьежавацар.

— КIезонга сакъердамегIа цхьа хIаме ешалургьац хьога?

— Ешалургьац. Сайх доаккхий хац сона букъа кIалхара мулгаш. Сатоха мегац.

— Хьадасти цун кулгаш, — приказ делар лоро санитарашта.

Хьадвистар. Веррига а къайла воаккхаш сона тIатесса илла кнеи хьалъяй а ваь, на эгаре болабелар сона. Шийла фо холелар юхья тIа. Юххера а хьалъийнар тIера кисн. Сердал кхийтар бIаргашка. Сона IотIахьежаш латтар хьацар дайна, цхьабакъда, раьза хинна хирурге юкъмараш.

Специализированни госпитале эттара халегIа бола, хIама хургдоацача — баьнна унахой балача палаташка илла. Дийна болаш кIезига ерабийнинаб цигара. Полевой госпитале бисарех эттара тIехьара хиннар со вар. Цул хьалхагIа, бийсаниа сомавальча, хьехеоар сона уллуврча боассабеннача менгел магIахьа уллача лоалахочо «харр» яхаш. Со цигахьа дIахьежар: пхи сестра йоаллар цунна IотIа а йийрза. Цхьанне бе дотабаь чIоагIа мIур беш бола кIерам боаллар, вож лоарахочун къамарга чура арадетта цIий метта тIа тессача киесца хьагуллеш йоаллар. ТIаккха долла хIама тийра. Цlеша дизa кисеш бе доахнаш хиннача сестрас цхьанахьа дIадихьар уж. Деша дигIача береша лелаю шуне шаькъалоаттори а яхьаш юхаера, цу чу ручка Iочу а Iетта, мIара хьекхаш еанне ирача аьнке пероца лоалахочун берзанча кога тIа язде хайра: лаьнькраш е цифраш ярий а хац, е дешаш дарий а хац. Сона дего хьахьеккар из мел безаме боацаш болх бар. Цхьабакъда, саг йистхулаш вацар. Со кхийтар — из веннавар. Иштта гуччахьа саг деш цул хьалхагIа вIаккха а вайнавацар сона. ДегIацара зулам бедар.

Фронтал гаьнна тIехьайисалр полевой госпиталь. Цунна тIехьанлена эргйолаш яцар из. ХIаьта а вIаяха вIаштIехьа долаш яцар: палате уллар леш воаца, цхьабакъда, транспортаца тьхе дIавахьийта йиш йоаца доарахо. Сатайнна уллар со, магахьа бIаргаIацаьам а ма тохаш, тхоенагахьа хьал а хьеаш, Цигьа пиченни ера сона хьатIа. ВIаргашка Iочу а хьежа, хьаттар:

— Дийна ва хьо е вац, салтелг?

Цуяза агIаьяхе тIачайхар сестра...

Тхона, хала човнаш а хинна фронтера шIаухаш хиннача салташта, зизашца дукьала ахацар дукха нах вIашагIа а бетташ торжественни митингаш яцар. Из верригa а тIехьагIа, Котало яьккхачул тIехьагIа доладелар. 1944 шера май боши сай хьамсарча города перроне поезда тIара со Iоваьлча, со а вацар гаргарча наха е доттагIаша тоIIавалль мархIа вела. Цхьадолча даьлте се сай бехк бар из. Се шIавоагIилгах цхьаннега а хоам бе ихийнадацар са. Ийс бутт соагIа яьккхар аз Крымски станице, городий Краснодара, Соче госпиталашка больничи менге тIа уллаш. ХIаьта со аравалийта мегаргвий яха доаш къоастадеш комисси йолча хана, со, кхы сай Эскаре гIулакх де дезартдоацилга а хоеш, са ца тувш цIава тIерташ вар. Дукха деза гIулакх лар цига латташ. Сурт духьала уттар сона: хоза хьаж йоагIача бесаралла кисточка а Iетта, цунца цIенача, эза уллача кIайча гата тIа сурт дуллац се воаллаш. Цун дукьа садийтар аз сай нерта тути хоадеча, кхы мел йола операцеш еча, маьхий деттача хана, сатоха хала долаш лоавеешеe а...

Медицински комисси членаш дика бIуболаш бацар:

— ХIанз а чIоагIа низ беха ва хьо...

— ХIама дергдац, цIагIа сайна дезаар дуа а дуаш...

— Мегаьд хIаьта, — юхьелийлхар сона лораш. Е со се а, е лораш а тешацар цIагIа «дие хьаштдар» хургда аьлча. — Уллув саг воаккхаш дIавахийта йиш йолаш вац хьо, хIаьта тха нах хIаваз берригаш а дIа-юха беза бе...

— Со дьавоцас бугаргва цIа. Гаьна воацаш, Туапсе ва на эскаре гIулакх деш...

Са дьавоца, белтала, волаш вар. ЦIавугарга ше аьнна, белтала, доц а деннадар, командоване мукъавалийтар мара хIама эшацар.

Комиссе членаш вIашш бIарахьежар.

— Дикант, оаза аравоалийтаргва хьо, цхьабакъда,... — тIаккха дIаьхдаь дийшар сона аз валагIа режим лелое еза, кхыдараш а. кхыдараш а... Цу хьаьнгалеча хIамех дагахье цхьаккха хIама дисанзар. Цхьабакъда, керта човжашка шIоб еттадуш санна-м хетар: «ЦIа! ЦIа!»

ЦIавоагIача дийнахьа аравоалийташ денна документаш бе а доахнаш палате вагIар со даьвоца верга хьежаш. Из вацвар. Аз садуар. Хьачуйьлар сестра.

— Унахо, — аьлар цо сога, — Хьавоалe, керттера лор волча гIоргда вай.

— Сенна аьлча? — дихарна яз ца хиларах са а кхийна, хьаттар аз.

— Хьона даьккхача контрольни сурта тIа нерта човжe кхы цхьаьккха а металлически гаргилт кораьйи. Операци ергья оаха.

БIаргашка бода техар сона: «ТIаккха кхы а массехк бетта госпиталерча менге тIа алла везаргва-кх са». Цхьаьккха дича а улларгвацI ДIакхайда сай хIамаш хьо а ийца, сайна ца моста сиха палатера арайиккхар со.

— Унахо, хьо мича вола?

— Цигьа-дале, со унахо а вац. Сох ва цIи йоахаш сона бокам бу Iа, — тIаннйрзар со сестрана. — Со доврадо ва. Кхетадирий Iа, фу башхало я?.. Шоллагlа-дале, со госпиталера аравалийтав. Иштта дIааргда Iа керттерчи лорега. Вай бIаргалайнадац хьона: со хьонеш хьо сонeн.

Цу хана деиз иштта йоаллаш и-кх са нерта човже из балийна яьнна металлически гарг.

Санпропусникe а новкъерле хилар: тIаювха хIама яцар. Iай дувхалу барамъаш складе дIачуденнадар. хIаьта аьхни дувхадераш хьакхачанза цар. Массехк дийнахьа сабар де йоахар.

— Мичча бесса хинна а тIаювха хIама яц хьога? — дехар лора аз санитарагa.

ДIакховса кийчъаьча хIамай бIарчча гуа латтача дIатIаэнгар со цо. Сайна эттара

— Полунара, гIо де!

ЧIега юха хьа а баьккха. ний хьеллаелар. Цу чухьа — бе доаллаш дIоагIа долаш вола сона гIулакх даьр. Берага санна хьожар из сога. КIалхьарча полка тIара ший моттиг сона хьа а ейпа, шейийа тIа уллар вийа. КIезиъьнкха хий кхухьар, чай дора. Грозна Iохкъьачча вIашагIа къасташ вожарий санна марIа лийлхар тхо. Из дIахо вахар — Бану.

Хьакхаьчар сай городе. Вокзала хьалхашкарча майдан тIа воал со. Шиъ, да ма хьанхуьла цуй! Стаперa трамвай лелац: човаш хьал а даьха оборонительни гIиргаш деча дIадихьадар. Кестигиа Грознена гаргагIерттача хана. Цигара цхьа километра ах километра нахй везар гIаш. Сона могаргдац. Цхьа гIудалкх латтар хьафоагIаш. Дийхар аз тIатовзар. Тетаца йода гIудалкх, кIсатилга чу кхийтача кхувса а луш. Сатоха ца могаш лаз корта. Укх сахьате цIогIа толаргда аз! Тоха йиш яц. Церган чIоагIагIа вIашнатоIаергья. Ма яIаьха а я уж цхьа километра их километра!..

Юххера а дIаяхьачар цIа долча. ТIера Iоваал со. Дуладенна югаш халла мара дIадолвьалац. Парадин нийI. Сов гIадйаха кер шелбелар, цхьанахьа гIолла ахка водаш санна хийтар. Укх сахьате сона бIаргагурrба-кх уж: нана, наьна мар... А, а, да! Пхи шу дьалча дена цо хьал ма кхеваьвий со. ЗIанига вош... НаIарах хIама тох аз. Дукха ха йзаикх ца хьа ца еллаш. Юххера а, гIовра тата даьлар. Са ца тохалуш лоттаенная со: сенна хьелу уж нига?! Хьеллалу — тIаккха а сихха ца еллалуш, дIатувсалуш санна. НаIарга хьаэттар нана. Ма чIоагIа кIаьенная из! Цхьа Iаьржа чо баллац. Ай цун-м хIанз а шоазнъа шу мара мича дьахнаI. Сона хоаpа, согара висьмош ца доагIаш сайцачул тIехьагIа цо часте хаттар лахьийталга. Тха отрядаларча цхьанне дийна висачо, гучох, со вийнаш аьнна язеп хайта хила мегар. ТIаккха «вийнаш» яха лоиш тIагIолла къоалам хьекха дIадасальд, цхьабакъда, хийцца Iоешалургдолаш, цунна тIагIолла ядадьд «Човаьй» аьнна. Массехк бетта, со иллача госпиталера сестрас яз а дьь письмо кхачалца йолча хана. чIоагIа саготалдь нанес.

Сона хьалхашка латт из цецъаьлча санна бIаре а хьежаш. Йист хIана хилац? Со вицваннаар, сайна тIаюхаш аха. шIеш доаха шинель, битташ хьерчаш кортa, шод санна Iоуллаш кулг хиларах. «Вовзиц», — аьнна дага а деха, велакъажа хьежар со. Параличо гоаиьзaх, гучох, унзаре хийтта хила мегар. Увзаргьанна къаьрзар ваьни бIаргаш. ЧIоагIа йистхила дог эттар са цунга, тIаккха къамаргаш а тIехьа бага мел дола хIама вIаьхка. Доладелар, тIаккха йиш хилачий санна ниаткъа аьлар аз:

— Мама, со ма вай ер.

— Са кIаьнк! — цу цахьате дог чIеххадеш цIогIа а даьлна, бIаргех уха хий къажарга эттар цунна. тIаккха сона нач кхийтар...

Массехк ди дайра документаш кийчдеш. Сихвенна башха тергальяьац аз тIехьагIа са вахаре хоаламболлаш дола дакъа ца лоаце а. наькъа санна эрталe хIаьта а е езаш йола аIамига бесазаьнна цIе листаг — ВТЭК-а справка. Къахьегама рекомендаци яхача графа чура заключени IоЙийшар аз — болх бе могаргдоацаш ва. ТIаккха, ер фу дола-хьогI, аьнна, уйла йир аз. «Болх бе могаргдолаш со хIана вац»? — сайга айса дора аз хаттар. Веиша, гIуаччналла болх бе-м со ва а вацар пайдана. ТIаккха, газеш тешаде лаьрхIа мичча со-м. Суртащ дехкарга аз. Лорий заключени сайна цa йоаIаргa лаьрхIа, цу дешах дика ца кхеташ кийча Iочуелдар аз справка.

Юххера а, кхы мел дола гIуланхаш дIаберзадаь а ваьнна, верригa рисованена, живописа чувола йиш йолаш вар со. Краеведчески музее болх беш бар са доттагIий Павели Н. К. Крупске цIерагIча Ленинградски вачча хьалкхен политико-просветительни института студент вола Инколайа. Шульгин Анатоле доттагIа. 41-ча шера вай городе практике венавар из. Укхаза из волаш хьайра тIом а. Шиъ хур дьадар Ленинграде дIачуваха гIертaш — вIашпIехьдаьнна даш. Юхаоера укхаза. ХIанз музея директор вар.

Сайракашна, болх чакхбаьлча, мувал цхьан цIагIа сурташ дехкаш хулар тхо. ДукхагIча хана сайн белгальякхар хьахо яр. Тар а кхийтта, кресла чу из агIача юкъе цун портреташ дехкаши ладеши хулар тхо. Эггара хьалха чоа ма хиллинте а демобилизацех цIавайта Павел со фронте а волаш цо цIагIа дагиккхача цу шии шера дикка гаьна ваьнавар сурташ дехна хара. Цхьай хайна со кхеравшц а бIуболийхаш а дар ма. Цунна а мега хилча — са а вIаштIехьдарг ма дий изамoрг. Дийнахьа а буо а ветман тIара бIарг ца боанкхаш болх бора аз. Сайрийна хьежача дола хIама вIаштIехьа хезар. ХIаьта Iуйрийна хьежача докма далахетар хулар — керда сурт вола, ца тоиж хулар, лийрхIар хиннадацар цувах. «ХIама дергдац», — сателора доттагIаш — шии шера къоалам бе мича беллаб Iа. Из бегаш бац! ВIаштIехьдаргда». Ха дIайодар, хIаьта толамаш хайра дацар. Шу дIадаьлар. Павел кхм а динагIа швврвеннавар сурташ дехкаре. Со, хьалхагIа санна, цхьан метте латтар. Цlенкашта уйлаe ваьлар цун бахьана. Со кхета а кхийтар: човнаш бахьан долаш да из. Сона кхийттар массехк шу дьанначул тIехьагIа бакьдир Москве Н. Бурденко цIерагIча нейрохирургически институте эргIанаре операци яьчул тIехьагIа, шиъ шттатаца сона тоххам бьча вовзаш волча советски психолога А. Лурияс. Дика художник хилар а дахье дог дайра. Сагота, гIайгIа ессар дег чу

(Ийстедоалар хургда).

МИШТА ХЬАЬДАР СО ДИНАХ

ИЗ хӀама нийсделир тхьуь итт шу хьалха Казахстана къулбухье Тюлькубасски районе Ванновка яхача юрта. Со хьалхуваш вар динах тешаче гӀалгӀай дезале. ХӀьта цу хана дахьа ваь, хааш вола саг дукьала нийсвавча цуьна ларга юхе ала боалийташ кӀама токаргӀолаш, сай низ дӀахьоча низ-Ӏотьыам ца беш ма дӀаходийтаргволаш а вацар со.

Цу хана дагӀа-хела чӀоагӀа тоавнна, хоза хьалхийнавр тӀа юрта барайттара ьынна Цурова Лейла. Дукха ший ханара кагий нах бар цунгахьа бӀаргхоккаш, из гучахьа хьаьдаш деца е, шоай са санна из езаш. Ун-м шоаш кьона хинарга хьежжа зэделаца, денлаца, бакъахьарча оамалашца цун дегага бода никъ лаха гӀерташ бар.

Бакъда, волаш вар юрта цу Ӏоӏа ший бӀарг тӀаттэ бале а доника со доахаш лела дага вацар а. Молла ва яхаш, дукха нахьа сискалаш лархе, шунаш оттадаьча дуаш-молаш ьагӀарца тексана, дагӀа оллавеннача кховзтаха шерал тӀехьавьнача Исраилов Або-Муслима уйлаш а хиннавр Лейлана тоньаха кхесташ. Бакъда, молла кагий нах санна шоай безам йнийнчунца аӀашагӀкхетарга хьежа догдоавнига йолаш вацар а уж «БарийЪ» гӀулекхаш леладе за е безам а бацар цун. Ше вьнар динах тешача наха юкъе оттаргхилара, из чекхдаккха оарцагӀбаргбола нах шортта болаш хиларах бӀубенна вар из, цул соаглӀа шиӀ цӀеӀарча сосагах кхоачамбеш а вацар.

ХӀьта дешаш, динах тешош, лоха сакхетам болаш хиларца саг еза молла шоай нахарга бена доаьзал дергдараш цу хана дукха бар. Из кхета а дош, йиний доаьовцен цуи вежарийн барта а бозлебь, дагалетта бӀава уйлош чакхъаха волаваер из. Бакъда, йоӀ етта кхургӀолаш хиннецар. Цуьна у санна гаама хиннавар дина керта летгар. ХӀьта из кхетаде хале а дацар, цун даьдаь хавара ма варий из-м! ЙоӀ цӀьнкза дина, гаргара, везаш-везаш мел вар оарцагӀаькхача барта йолаш магаза. Бакъда, молла цун безам хилар а цавилар вӀалле лоархӀамэ хеташ а вацар. Кхоачам бецмй цун шиӀ безам хилча?

ГӀулакх геттара ирдела. Дешоше а Лейлай вежарий а наха хьалкаьме ца шоай сий доадаш санна корзагӀбьына хьуваар, царна хетачох, шийга вьннар дина йолар на, цун лейам дагабоагӀаш саг вацар ХӀьта молла кхейлагӀа а гучакье а царна хеддача нах гӀеуйлаш, шиӀ низ-Ӏотьыма уж кӀалхар ца боалийташ вар. Ишта низагӀа вина а Исраилога ше дӀа ца вича цӀагӀарбараш ӀоргӀбоацнига бокъонца кхетадир йоӀо. ТӀаккха вина дӀаьнна а цунга гӀерт ма ца со, вьнна шиӀ дагахьа волда дир цо. Яла дагахьа кӀоаргача гӀуваче хӀккхар из.

Цу чура из хьийовкхаш тӀенийсбенначарца вар со а. Сега ма бӀарга ма гулда из курт. ХӀанз а тӀехьа ше доличе тайпарв дукьала латт сона из. Аьрда кулг дахсса долаш санна Ӏоуллар. ЙӀаькийче кӀамарацара Ӏаьржа мосаш дӀаюха хьржа тӀиьдача коча генаьа гӀалатаир, дезаче баракъашта кӀалара гуш ар сийхьеннен Ӏаьржьеннен чоенаш. БӀаргаш. Уж веннача сага дераш санна дийла, чура везар дӀадьыча санна цӀьан метте сеца латтар. Генахье шоаш фу дергда ца хоаш мехьарч деттош белхаш хьуэзаш кхалнаш, сиьнх баьлча санна уллуэ латта хьонакий, кагий нах. Цар массане наӀаьт, эгӀазло кхайкайора йоӀ йнга гӀийртачох, йний дьааошийна, вежарашта.

ГӀуача хиӀ хилар бахьан долаш больница дӀайнтьачул тӀехьагӀа кӀаьиг-дукха юзаммэтта а ена, ирзаза ца лаш бисар Лейла. ХӀьта цу тайпара саг йовлаа гӀийртача моллина дукхача хена чувалле суд йир.

Бакъда, со сакхетам цӀаьн меттара хьоебаь кӀалтӀарбаенктам, цӀакхза хьалэ хинначе тайпара диницара уйла хургӀоацача дӀакхочебеш хӀама хилар цаь. Керта чу даим хьуэш эр уйлаш: «Ай, ше волаш вале деле мишта тулийт цу тайпара харцо? Моллаша нах Ӏезабар дукьа вӀашагӀбелла фаьлг ба-из наь».

ИШТА, вахаре нийсденнача цу дегазача гӀулакхо хийцар со диинцара догуйла, аллахӀ вӀалла волаш а вий-хьогӀ аза шеко са дӀахорча вахара тӀа-тӀа чӀоагӀлуш хьерра, буксоцаш сох везза атенст а хилар. ХӀьта из ца хила а тарлора, оаха дина Ӏамалаш кховчашью яхаш чӀоагӀа корзагӀбьале хьувзачар леладечун уйла еш, динах коггӀортонга а еш, лакха вай йийцараш санна а кхийола а дина керта латтачар лелана харцонаш хаст-хаста гуш хиннецаро.

Из хӀама нийсдення дукха за хиалехь со комсомола путевкагӀа Малгбоален районаш караверзае хьожавир. Хац сона Лейлай дӀахора вахар мишта хиннад, бакъда, цу денал долча йний цул тӀехьагӀара кхел мишта хинней-хьогӀ аза уйлаш дукхазе дегаи наӀ. ХӀьта из йовзаш бераша эр дийшача цеа газатага хьам бӀарга дог а дарк из.

Из хьалза хиннар да, хӀаьта хӀана мишта латт гӀулакц!

ХӀанз дукха дукхагӀа бе вай ханара дешар дийцараш, лакха сакхетам болаш, общество дегӀаьхара закономерносташ йовзаш, ди мишта хьенийнаб хаш, Ӏаламе куле валечош йовзаш бараш. Космос караерзавай. Цул соаглӀа,' шиӀ гӀулакх ду телевизоро, радиос, кинашца, массови информаци средстваша, советски вахаро кьисепо ше. Шеко йоацаш да, цу деррига дина позицеи дика мальвий, цох тешаш бараш кӀазагбьвий. Цудухье оалаш хила мег-из цьвнар, ай, дз санна буац, уж гӀуленхаш-м дукьи ма латтий, уӀелта шӀеш дӀа а дергда.

Уж нах хьаллац йиш яц. хӀана аьвча, вай вахаре хӀанз а тӀехьа йолаш я саг ар-лар, веннар дӀаволлар дина Ӏьадалаг чакхдоаккхаш йола моттигаш, хӀьта цо къобалдьхьоллуцаш де чизагӀа сагйоарар, дукха истий кхуллар кавлаш хуюцар, ниь новар санна доле тӀаьдисе гӀулакхаш. Цу йӀрчача Ӏаьдалаца ве ду наза, общественни производствецара, вазарцара бовбу, хьинар лаьгӀду.

Хьазцаргыа вай Нестаровская вах тха станица. Укзза бах дукхача кьамах боле нах. Царна юкъа болаш бе динах теше а хьинара, къаьлгаш, шеашкара гӀалат ца доалийташ, общественни зене хӀана ца дош къзальгараш. Уж бахке ца барал, соаглӀа, цар къамхьагара хьевжа сиӀ до аайцига. СагмоллагӀча кьемах вале а из динах тешош а ца тешош хилар кьерде ца кьердаш а юкъаре дакхар кхоачашдара уж кхы а чӀоагӀагӀа оарцагӀбахар дукье, церна юкъа бартн вошала хилийтар дукье. Боаз беш бе колхозере коммунисташ а юрта Совета депутаташ а.

ХӀьта дика керта латтачар кьамашта юкъе цатоамаш дахк, нах кераста а бусалбе бе кхаш кьерд, интернационални доттагӀал чӀоагӀдере ноекъерле ю. ХӀьта дӀатехкача кхетаде зало а хилац советски Ӏаьдала антешта дукьале цар хӀана ю. Царех берригаш хӀена бец аьннараш кьахха цӀьоцца общественни дукьалара зулама хӀамаш дарах набахенашка чубаькха бе, долча, Ӏаьдалца дерзал йоалдеш а ба. Цар, хӀеман шен а боацаш, дина культех доле законодательство тоекаду, кьидоле зулама гӀулакхаш чекхдох.

Дина керта латтараша: моллаша, туркаша, тьемадана шоашта атта балар дукье, мел боацаш дуаш-молаш лелар дукьа шоай хур-могар даь хьалсусаду дӀехьача зимаз юкедиса ширдачьнна гӀулакхаш, уж кьаман гӀулакхаш да аеаш наха кандаха.

Саг веннача зикараш деш, веннача мел кхайкабу ктам бибсаш дӀанзуь цар, хӀьта цӀьеннахьара боллаше вохазахьа уваш дӀакел.

Белгалдаьд со дина шу оттадеш, яхе луш хинча мурдеша зикар чӀоагӀа деш хилар, цига бахара вӀашагӀа а шоаш кхет, сага хьалкадаькка ца деваш, веннар миска хула цига хайра шоашта хало е, хьацар декхза лоеш хилац, кӀьта цигара дӀа-юхе базе бахьан а корадоагӀа. ХӀьта веннача дезал тӀехьагӀа сенах базаргба вӀалла тарпалдеш хилац ум.

Цул соаглӀа, Ӏаьдала гӀулакхаш къастадеча юкъегӀертош, кагирхой шоай тоабашта юкъезаш, халкъа рузкъане тӀаккудараши базар ерши хьаллуцаш луп уж. Вай нравственносте дукьала, тьаьнола йьаьагача наха дегаза дола хӀама дахча сага, моллата нах хьегул а бий, царна дина даар-малар оттаде, юкъа ахча доала вӀашӀтеньдоале цо доллагӀа бӀеза гӀулакх кьоабалдий дӀебоах дина хьалле лелоераш.

Миттачерех бе тха юрта бава дина керта латтараш Евлоев Исмайла Исраьил, Тобоев Альмад, кхыбераш. Евлоев 18 шера шиӀ кьаьна паспорт ца кувцаш лиӀнневар. Эттара тӀехьа почте из доаш цьа гӀулакх чакхдаккха йиш йоацаш ше ансачя станичи Совета вера.

— ХӀанзалца фу деш хӀиннав хьо из ца хувцаш, — аьнна шийга аттар дича. — Из кисе леладош хила а со жуматӀата вавар кзерендаь ца хьаш Ӏнйима, е со ваалара хӀанз а хьалдаргдолаш а вавар,—жоп делар цо.

— Ай, кьорӀе тӀа аьнна ма дий моллагӀа Ӏаьдал деьлагара дегӀа, цо аьннар да денеариӀла ва кӀараваар. Оаха аьлча, шиӀ бланкаш хьа е нйца, гоага хӀама ца оалаш, кулгаш хьелладьь дуӀа деш арвальлар из.

Кхалнаьха мурдий гоаба вӀашагӀа а елла, цьан юкъа хунӀйнна зикараш доаш бар Хидриева ПатӀамат, Гороева Айшат, Чаниева Хьулимат, Евлоева Хьава, кхыбераш. Царца кхетама болх кӀезига бе биьзабеш тха, бакъда, цӀенхашта дӀахейтад законах ца доагӀар леладой шоаш кхе а лирагӀа бехктокхама озарганлар. ХӀанз хьегучаш юлаоэлбеннаб ум.

ОАХОША беча атеистически белха тӀа керттерпар перз оаза цу тайпарчар кхь ше ма ерра наха дӀайсахийтар. Хьезцаргае вай тха юртара М. Н. Ильясов. Ерригача Сунженски районе гӀолла дӀа-юхе а водаш дина гоабачӀоагӀьеш оарцагӀаьнне хьувзаш вар из. Бакъда, цу гӀулакха юкъааденнача дина хулылах доле законодательство кхоачашдара тӀахьокам доаттабеча юрта Совета комисса шиӀ чатте оттавир.

Ишта, цу тайпара бариӀ кхь йолча бесса нека дӀайсахийташ, цар закон толлхьааш моттиг хила ул белхтохама оаш болх бу оаза. ХӀьта керттердар индивидуальни болх а беш уж бахьдоьоз дӀакхетабир перзӀ оаза.

Тха атеистически совета членаш дина хоаш бе динах тешаца беш боле бах саббара, сиз ца луш бе боагӀнига, даьлах тешош вар дьнна сага сиӀ доаде, цунна низ-Ӏотьыам гӀалооттабе йнш йоацилга. Из белгал дьлккхад СССР Конституце № 52 йола статья тӀа е: «СССР гражданашта шоашта лоаш йола дог-уйла хила йнш хиларех гаранти лу, вешта аьлча, моллагӀча динах теша а цьанна динах ца теше, дина культаш кхочашъе а дина дукьалара пропаганде а. Динах тешош хилар парде а вальца, моастагӀалли эгӀазалн юкьаехнига дахча. ЦӀьан дашаца аьлча, тхоай хур-могар ду оаха атеисташ а динах тешараш а юкъара дакхар кхоачашдара вӀаши кхетабар, уж советски вахаре хьисапаца, законашца тарлуш бехан хулга Ӏалашдар дукье.

Д. МАЙРИЕВ,
Сунженски районе Нестеровски станицерча атеистически совета председатель.

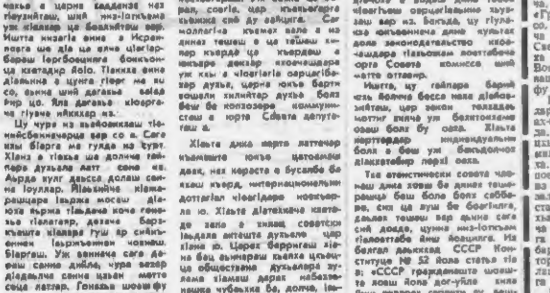

Урус-Мартановски районе «Солнечный» совхоза кхачна дика хьуакъаш доагӀа бьцадаараш. Эттара хьалхе нарсаш хьахке йолаш Хорапа хьайрадхаь бригадерча болхлоша. Нормаш тӀехкхоачашъеш къахьег Асланбекова Раисас, Ризванова Зинас, Ибрагимова Ризетис хьайраша.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) Р. Асланбекова, З. Ризванова, Р. Ибрагимова.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Сагӏи закони

ТЕШАМЕ НОВКЪОСТ

Очерк

Байсанна юкъе баьссача наькъа йисте, ше фу дергда ца хоеш, ехӀ латтар кхалсаг. Нагтахьа юхе гӀолла тӀехлелхар машинаш, цхьабакъда, водителех цхьаккха а вашар цунгахьа хьахьожаш. Кхалсаг дӀа-са хьежар. Цхьайолча хана юхе гӀолла тӀехлелхача машинех цаӀ сопае гӀерташ, кулг хьаь а нӀдора. Янгулбаев Хаваш, дежурство чакх а яьнна, цӀавоагӀаш вар. Массаза а санна, дежурство сатем боацаш чакхъьлар. Дукхаза «дагавуйла» везаш хилар наькъашкара бокъонаш телхаераша. ХӀаранена коралсагӀар ше баьъвеш дола бахьанаш. ХӀьта а кхесечтора сабаре, вэлелаша ӀӀахьеха деза водителе из мичахьа харц дуэ. Лоацца аьлча, геттара а сагех боаца болх ба цунгара бар. Дикка кӀаьӀвенна вале а, Хаваша бӀара хьанар тержаме ла. Цудухьа айӀра цо наькъа йисте латте кхалсаг. Байсанна хӀана пийсенна из укхаза? Сагото тӀаккхьачайй хьоьг цунна? БӀарга ногӀар тохача юкъа уж хаттараш керта чу десар Янгулбаев[redacted].

— Бехн ма баккхалахь, хьоша гӀо-новкъостал эш мотт сона? — аьнча, тӀаваьхар из цунна.

Хетаргахьа, ца а соцаш, тӀехваьнна дӀаваха валаре цхьаьне а бехх боакхаргба пар цох. ФуннагӀа аьлча, шиӀ гӀулакх чакх а даьккха цӀавоагӀаш вар, балха ди аттачарех хиппалацар. Цул соаглӀа, ГАИ инспектора малагӀа гӀулакх да тӀехволача сагаца, аьнна, хеталаш а тарлу. Бакъда, Х. Янгулбаев ишттачарех вац.

— Серноводске Ӏоала езача, туйла а ена, харцахьа «Грозный» станце Ӏоьнняй со, — йохкар гӀайгӀане яхача кхалсаго. — Се кхаш Свердловске я со. Духхьашха кхачай со шун городе. Йовзаш а е гаргара а саг йоц са укхаза. ХӀанз айса фу дергда хац сона.

Инспектора уйла е хӀамадар. Сахьата тӀа хьажача, ах-бийса дьина ха яр. Бакъда, Уралера ена хьаьша цхьаь наькъа тӀа а йита, дӀа мишта гӀоргба! Эттара хьалха. Ӏурийша Серноводске поезд цаца йола хар духье. Вэ цунна машинакьа вонзале вахар. Укхаза новкъостал дир билет эца. Цул тӀехьагӀа, вокзала юхегӀа йолча гостиннице а ваха, кхалсага байса яккха моттиг ялара бартайоелайир администратор. Уж гӀулакхаш дешлелашше а. Хаваша вӀалла дага а доацаш, сатессар...

Шай цхьанна а новкъостата дайцанзар цо из шийна нийсдения хӀама. Дийнахьен буся бaьча балхах кийчаьча аргӀанарча раворте тӀа а язденар цох, аьлча цхьа дош. ВӀалла дага а доацаш хайра из тхона. ХӀьта цхьан хана шийна нийсденнача цу хӀамагӀа аьлча дувцар оаха дийхача. Хаваш цецваьлар.

— Фуд из сел дика даьр? — тамаш еш аьлар Хаваша. — Са носаметта нийсвелча моллагӀчо а дергдар из-м. Ишта белгалдаьккха дувцаш деккха хӀама а дац из. Байса яхача дика гьнара енача хььашаца кхеста фу безам бар хьа? — хеттий саш, Наьса да, ер ма бий аьнна, кхьастта безам а бецар, чӀоагӀа кӀаьдвеннавар со. Цхьабакъда, кхыча беса со хьежа хуларе, вай городах малагӀа уйла йолаш дӀагӀортьяр из?

Цхьа хӀама зийрий оаш? ФуннагӀа дуаце а, ше вонкхийвеш цхьа дош алац Х. Янгулбаев. Ишта кхетарь из дас Гагоси ванас Батуси.

Юртара бераш зӀамита долча хана деназ къахьегама тӀера долаш. Цунга Ӏаьма хул Ишта вар Хаваш а.

Цун да-мала болх беш ба Веленски мехзескове. ВорхӀ воӀа кхо йоӀа кхелай пар. ХӀьта дезал дика ба. Веленски яхача юрта массане лоархӀаша сийдеш ба уж. ХӀьта тӀехьагӀа «Прогресс» совхозе балха отта вьона Хаваш веча, массане раьза а болаш белгалдаьккхар: ЯнгулбаевтӀар дезалера из ваьле — моллагӀча халача минуте теша мегаргвола, бокъонца саг ва.

Мел ха дӀаяхий, хӀьта а хӀанз а тӀехьа геттара дика дагайоагӀа цунна чурча гӀулакхий организаша балха ше дӀахьокхавара хиннача совхоза болхлой собране дийцар. НӀай можамаш аьнача бокхийча наха а магий бараша а сийдаш дийцар цох, хьехамаш тийлар. Царна гора Хаваша вахаре лоархӀаме йола юкъ из йолга. ХӀана аьлча, цар болхлой коллектива аьлал хургва из кердача гӀулакхе. Нагахьа санна цох тӀехдика болхло хуле, эттара тьалха царна беркал аргдар. ХӀьта гӀалат вовле, тийша болх бой — во кийчваьлга хул бехктокхаме ча гӀулакха. Хьалхие а аргза вай, веленнаш цӀийбала безац шоай мехкахо бахьан долаш. ГӀулакхах кхеташ белха говзал йолаш, зэделацен сабарен волаш. ХӀьта эттара керттера. Денал долаш — ишта из ве шиӀ гӀулакха тӀа. ШӀа цу хьалха дӀайийцар Хаваш парте. Дуца ешал, мел гӀадваха вар Хаваш даьца-нанаца. мехкахошна из хоам бекъа ше Ӏоаьача юрта цӀаводача ха.

Хаваш тӀера вац шиӀ сурт даккхийтаре. Ишта самал йолаш ва из. Бакъда, шиӀ цу хьалха хӀьта а цкъа сурт даккхийта дезаш хилар из. Тахан весалевна волаш дувцаш Хаваца, цу хана мел дикахетар хилар шийна. Из-и кхетаде хала дацар. Цхьабарий дукхача шерашка болх бешше а вӀашӀтехьалац Сийлен улга тӀа шоай сурташ хьалтохийта. ХӀьта Хаваш милице болх бе волавенна дукха ха яцар, ишта чӀоагӀа лаьрхӀа из белгалволхьа ха хана. Сийлен улга тӀа хьа сурт хьалтохара бахьан дувцал, аьнна, тахан дийхача Хаваш кьамаьла тӀера хилац. Бакъда, цун новкъосташа дукхача кердача хоьмашна дӀакхоачашдир Хаваша зӀамига дуацар.

Старопромысловски шоссе гӀолла тӀехьаьнкха сиха кхаьв йолар автобус. Духьала йогӀа машинаш наькъа юстара юэвар, сел сиха йогӀа из бӀаргалйча. Цу юкъа, дукха та аьаьехьна хӀаьтта кердача болхло Х. Янгулбаев юкъевоача группага хоам бар, «Терек» яхача фирмера лочкъаьна автобус йитай. Аьнна «Лочкъаьраш болхаш хургйола, шоашта хета маршрут белгала а яьнха, группа членаш Старопромысловски шоссе тӀа баьлар. Укхаза дукьала кхийттар царна автобус лочкъаьна боагӀа «хасмадераш». Говзалца деналца, сихен майрен чакхдаьккхар группо шиӀ декхар. Автобус лочкъаьнараш (хӀьта автобуса чу боагӀараш уж хьнна а хиннабар, цу тӀа меннэ беха болаш) хьалийцар.

ДукхагӀча даьхье, Хаваша биографи сона йӀзар цун новкъосташхаро, хие-м шийх лаьца дувцара тӀера вац. Из я Хавашах доалаш долча вэлела пхьа белгало. Лоацца аьлча, ишта хилар цунах тара да. ТӀехдика вувц из взвода командира, воккхагӀволча лейтенанта З. Какизова. Хавашах лаьца дувцаш цо аьлар:

— Са взводе гӀулакх дӀахьош волча хала дена, шийгара цкъа гӀалат далийтадац цо. ХӀьта шиӀ болх массе а оагӀорахьара дика Ӏомабаь, бовзаш ва. Иштта епсара вваня йаа а лаьрхӀа оаха цунна.

Массаза а раьза волаш хулар Хаваша цун хьалхара кьехамча, дукха ха йоацаш кхелха О. Петросов а.

Вайна дика хоа, оперативни балха чӀоагӀа эшаш йола сведенеш геттара кӀезига а йолаш, мел дукхаза гӀулакх леладе дезаш хул малиде болхлой. Сийрлача кхетамо, профессиональни талламо, гонахьарча наха деча гӀоно, дукхагӀволча хана новкъоста ду царна нийсса никъ лаха.

Из нийсвалар Каталиа яхача моттиге. Аьлия, дийнаьа деляба хиннь, оаха а елхаш, Хаваша тӀера цхьа кхалсаг. Цо хоам бир, къуй чу а баьнна, шиӀ квартира чура хӀамаш лочкъавий, аьна. Зуламхой оавт йолаш хиннабар, цхьаккха а вар йиталцар йоаштэ тӀехьа. Кхы тӀехь а ца тетташ, геттара сиха чакхдаккха дезаш дар гӀулакх. Хаваша чехка кхетадир фу де деза, лаьрхӀа техар зулам даь моттиг. ТӀаккха зуламхой хьадувцара эттара нийсагӀа бола шига дедар. ЧӀоагӀа цецбаьнна хьайзар цхи зуламхо, шоаш оперативни группо хьалийцача. Хьалхе а, деррига белгал а дай, кийчбеннабар уж хӀамаш лочкъае. Хетаргахьа деррига а лаьрхӀадар. Цхьабакъда, дӀьа «кӀезига» хӀама ца лоархӀаш дисалар. Из дар, вай халкъа хьашташ лорадеш, пар оагӀорахье Хаваша цун новкъостийн санна бола тешаме, доцӀена бола болхлой хилар дицдалийтар.

Из тохавалар бахьан доллаш, вах Ӏоамала кӀалхарбоахаш моттиг е дийсалар цун балха тӀа. Цига. Баку—Ростов яхача трасса тӀа авара хилар. Шолжа чу яар «Жигули» яха автомобиль. Цу чу ваьгӀа вьь саг чӀоагӀа лозаваьлар. «Скорая помощь» яха машина ярга хьежа ха яцар. Цу ханна, парнэ эттара хьалха оарцагӀвалар ГАИ инспектор Х. Янгулбаев. БӀарга ногӀар тохача юкъа, лозабь нах кӀалхарбаха хи чу йӀкхар Хаваш...

Наггахьа мара ца хула а, хӀьта а мукъа ха нийслу кьоначa инспектора балха тӀа я. Миштта чакхйоаких цо из? Кхьвар-м дагӀета, кхы гӀуланхаш доацаш дӀакхьа гӀерта мегар из. ХӀьта Хаваша мукъача хана кинижаш бе дохх. Терким беш хьем из арадувлача кердача книжкашка. ЧӀоагӀа дукха еза цунна халхъа музыка. Лоацца аьлча, безаме вахар да Хаваша дар. Сагогде дезаш хилац цун. ХӀьта вахкъа долхаш хоза дегӀ-кеп долаш, тайна ГАИ инспектор Х. Янгулбаев шоаех кхете, халаш: лакхе культура йола ГАИ болхлои шун тешаме новкъоста из волга!

Х. ШАДИЕВ.

СУРТА ТӀА: ГАИ инспектор Х. Янгулбаев шиӀ балха тӀа.

И. ПЛИЕВА сурт.

КХЕТАМЛУРАШ — ЮРИСТАШ

Идеологически болх дикагӀа хилийтар а чӀоагӀдар а дувзадена да вай тахханарча хенаца, дерригача дуне тӀа оттача хьалаца. Цудухьа кхетадеш да, вай парте а правительства а соа дукха тергам хӀана бу цу дана. Цу хьакъехьа адвокатуре йоккхий торонаш я бахача наха юкъе шерра боаржабе правовой а нравственни а бола кхетам. Цудухьа йоккха я КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума дӀадехараш чакхдахара йола адвоката роль.

1983 шерара болх тоххача гучадоал республикерча юридически консультацеи адвокаташа даь балхаш, къахьегашкой социалистически правосознание тоаяра а, уж, закон лакха лоархӀаш, социалистически общежите нормаш телха ца е Ӏомабеш хьалкхебара а лоадам болаш хилар.

1500 лекци йийшай республикерча адвокаташа дӀадахача шера, 200 лекци дукхагӀа я уж 1982 шера йийшарел. ХӀьта уж дукхагӀча дахьье заводий цехашка, совхозашка, иштта кхыча предприятешка а йийшай. Цу тайпара болх беш ба уж укх шера а.

Масала, Заводской юридически консультацей адвокаташа я.я. С. А. Яхиханова, А. Ф. Чурилова, М. Д. Исакова, В. М. Молоковас, Н. Д. Мишкичевас лекцеш йийшай, доклад'аш яьй УМС, ЧИГАЗ, СМУ-7, ТЭЦ-1, В. И. Ленина цӀерагӀча, СССР 50 шу дизара цӀерагӀча заводашка СРСУ-4, иштта кхы йолча моттигашка а. ХӀьта Гудермесски юридически консультацей адвокаташа лекцеш йийшай, беседаш яьй маькха заводе, «Семеновод», «Дикадка», «Гудермесский», «Терек», «Восточный» яхача совхозашка а кхыча моттигашка а.

Лекцей тематически лостамах дӀьа анализо хьакьокх 33 проц. лекцеш Советски законодательство довзийтара хетаь хилар, 24 проц. — къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра доаттабеча кьовсама, 23 проц. — социалистически рухкъа лечкъелечарца лоаттабеча кьовсама, 20 проц. — гражданско-правовой тематика яцаш.

Белгалдаккха дезаш да, правовой заний дика пропагандисташ хилар адвокаташ я.я. И. В. Гериханов, З. С. Зармаев, А. В. Мальцева, С. П. Смирнова, В. Х. Сусуриев, Т. С. Межиева, С. У. Сайдулаев, В. П. Парчевская, И. М. [redacted], В. М. Молокова, Н. Д. Мишкичева, З. А. Исмаилова, Н. М. Самбулатова, С. Б. Адиигов, иштта кхыбараш а.

Советски адвокатура керттера декхар СССР Конституце яххача тайпара юридически гӀо-новкъостал дар да гражданашта организацешта.

1983 шера республикерча адвокаташа 13591 балах бола хьехам баьб гражданашта, 3886 правовой хьсап дола документ оттадаьд. Дерригаш а — адвокаташа кхочашдаь кьаха декхараш — 24212 да, 19 проц. дукхагӀа да уж шиӀ шу хьалхагӀа хинначух

Юридически консультацеш езаш бола гражданаш дукхагӀа ме хул. Адвокатий балха боарам лаккхагӀа хул. Мах баь заргноацаш лаьрхӀаме хӀама да из.

Дукха даьд тӀаххьарча шерашка адвокаташа граждана тӀанйбара хьалаш дикагӀа хилийтара. ДукхагӀа йола помещенеш хила езача тайпара я, бакъда. Сунженски районе-м хӀана а тӀехьа адвокаташа гражданаш тӀанйбу моттигаш судебни заседанеш хула зали судебни исполнителий, нотариусий кабинеташ я. Урус-Мартановски районера юридически консультацеш тела помещени а яц хила езача бесса.

Цхьаьнца, цу тайпара бехьаш доле а, республикерча адвокаташа шоай хур-могар ду КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума дӀадехараш кхочашдара. ХӀьта лакха дийца а кхьдоле а кхочачамбоацараш иамогга дӀадахара эшар а дергда.

В. МУХИЕВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР адвокатий коллеге президиума член.

Лорабе машинникъ

ДегӀаьхача социализма общество бокхача лоархӀаме лерхӀаш леладу саг масса оагӀорахьара дегӀаьхувлара, цун духовно - нравственни хьаштош кхоачашдара гӀулакхаш. ХӀьта моллагӀа пачхьалхе толаме дегӀаьхар тийша да граждавий сакхетама, культура боарамах, юкъара декхар кхоачашдара уж дог лаьаш оарцагӀбоалаш хиларах. ХӀьта из деррига Ӏалашдара тӀаберзаба бе парте беш бола берриге организаторски, идейно - политически болх, цу даькье пар правовая культура лакхьаш беш бар а.

Саг бера хама деза заноаш довваш а уж кхоачашдеш а хургволаш хьалхаде веза. ХӀьта из вайна керагӀдоалаш далара кӀезига хургбар зуламаш дараш, къаьстта кагирхойта юкъе.

Из ишта нийслу царца шоай хана цӀагӀа, школе бе боагӀа кхетамна болх ца бар бахьан долаш. Бакъахьа дар цхьаболча даьша - ноанойша шоай бер хоавагӀа юйнде гӀерташ санна из зедий самалаш йоалаш. Кхьаделл доаш хьалйкдара а е йоагӀа йовкхо йора. ЩагӀарбараш къаьстта чӀоагӀа терналеш хила беза шоай бер мукъача хана фу деш да.

1984 шера 24 январе Грозный — Гудермес поезда тӀара Ӏо а яьнкха, милице кхелтарий гӀулакхашта йолча инспекце (ИДН) воалавир г. Аргунерча ССПТУ-3 дешаш вола Сатуев Халат. Малар менна а волаш, по грамдалаш шоай лоӀамагӀа боагӀа буташ хиннабац, цайга проводникас харцахьа ма лела аьлча, шек хиннавац, дуига епараш яьй. ХӀьта цу тайпара сурт каста-каста бӀаргагу вайна пригородни поездашка. Генарган дукш, гӀалелкаш увзаш, билеташ ца эцаш, чӀоагӀа белаш гӀераш еш хул автобусашка, троллейбусашка, кинотеатрашка гуш бола цхьабола кхувшбоагӀараш, тӀаккха шоайех беха боаккхаш хила лерт догӀаш а хилац.

Цхьаза бийса яхачул тӀехьагӀа машинаькъа вокзале лелаш хул кхелетараш. ХӀата пар цӀагӀара бераш уж дукхагӀча даькье мичаб хоаш а хилац. Иштта, Грозный станце дер дайна лелаш совнаьбачура гӀулакхий отделе боалабир 1971 шера баьх № 44 йолча школе дешаш бола Саломатин Александра Поляков Николайн.

Нийслу укх тайпара хӀамаш а. Ха яланза [redacted] бераш дай-ноаной пурамега газьна баха гаргара нах болча дӀаухийташ. Цхьайтта цу даланза вола Шалински района Автуры яхача юртара Чаниев Асламбек ах бийсе аьнича хана цӀавахи дагахьа вокзале веннавар, хӀьта билет эца вугӀа из долаш вацар. Цул соаглӀа ше малагӀча оагӀорахье йодача поездаца ваха веза хоаш а вацар из. Из берий приемнике - распределителе ца хьожавича дализар.

Царех а кхерамегӀа бе машинаькъа тӀа зуламаш деш бараш. Назрана гаьна доацаш машинаькъа тӀа, пхоргӀа а лаьнаха, шпала Ӏо а йила кхайлабевьнаб хулиганскии элементаш. Духхьал машинист фе хилар бахьан долаш па хулаш дисац доккха зулам. Уж хиниаб кхенна бола вокхарий ДарсигоагӀар Хьусейни Мухьмади, цар тайпагӀа вола ДарсӀгтов Беслани. Царна доагӀа таӀазар дергдолаш да.

Цу тайпара кхераме хӀамаш машинаькъа тӀа де йиш яц.

Цудухьа машинаькъа гонахье ядача школашка дӀа а ухаш, лакхе вай хьоахадаьча хатарий хьакъехьа берашца беседаш ю оаха, уж дӀанхетаду, кхьметтел, дер дайна цига лела а йиш ца хиларах.

Л. КОВАЛЕВА,
машинаькъа Грозные станцерча милице чура гӀулакхий отдела ИДН инспектор, капитан.

Хатараш ма хилийта

Советски пачхьалкхено даим йоакхо ю къахьегамхой балха хьалаш тоадара. Цув кхерамзие чӀоагӀъяра. Цу хьакъехьа дукха социамаш тӀаийдаьд партей правительстван. ХӀьта а цхьацанахьа латтача гӀулакхиш хьагойт цу хьакъехьа массанахьа ше доагӀар ца делга.

1983 шера республикее кхы а лакхача боарамe яр производстве хулa травматизм.

ДукхагӀча даьхье фу бахьан долаш хул балха тӀа уж хатараш?

Предприятешка, база... ха хула дукха хатараш нийсду производственни подразделеней кулгалхоша балха моттигашка наьхна е йоагӀа инструктаж чакх ца яхар, кхерамзлен техника лорайой хьожаш тӀахьокам ца лоттабар бахьан долаш.

Иштта Н. Анисимова цӀерагӀча НИГИЗ № 16 йолча установке технологически режими цунна эксплуатаци еза тем мешта жит лерттӀа хьоеаш саг ца хиларца трубопровод ийккай. Цига боал беш хиннача инженер - технолога Н. Н. Полякова, механика А. А. Антонова човнаш хиннай. ХӀьта цу дахьье леларо яь цу установка начальник Г. А. Соловьев уголовни бехктокхаме зоаь.

«Грознефтехимремстрой» треста прораба В. А. Мале хӀамаш тӀайоттачен Ӏойоахачен кхерамзлен техника лорaеlга хьа ца лехарна штукатур - малар йолча Н. М. Воронина хала човнаш яьй, хӀьта В. А. Малева суд яьй.

Иштта харц хӀамаш нийслу Ӏаьдала транспортни средстваш шоай доалахьа яр санна цхьачар цӀагӀа Ӏоуттаеш а цох шоашта пайда ийбеш а моттигаш хилар бахьан долаш. «Малгобекский» комсаш залаеча совхоза водитело И. Чантиева Ӏаьдала автомашина цӀагӀа доаттаеш хинай. 1983 шера 11 июле сарахьа бархӀ сахьат даьнначе хана бокъо йоацаше а цуна воӀо Х. Чантиева лехкаш хина из «Москвич-412» марках йолча автомашинаца вӀашакхийттай. Цхьадолча даьхье дас, тӀаккха цун воӀо законагӀа ца доагӀар дар бахьан долаш кьаькь тӀа из хатар нийсдаларах кхо саг ийнах, пыйена хала човнаш яьй.

Цу деррига тешал ду цхьадолча бахкамий кулгалхой къахьегамхошта болх хьабере эша санитарно - бытовои хьалаш, хьдела кхерамзлен техника лораенга Ӏалашдеш боацилга. Воалхоша эша лаьрхӀа барокъаш, уж хатарех лорабу приспособленеш ца доттаеш, цу гӀулакха хьахийцача ахчах пайда ца ийбеш йола моттигаш хӀама а кӀезига нийслац.

Кулгалхоша, инженерно-технически болхлоша де мел доагӀар дапза даргдац хӀара балха участие кхерамзлен техника правилаши нормаши лорaяра, производственни санитаре дӀадехараш кхочашдара, хӀьта иштта балха тӀа хатараш хулийта бахьанаш дӀадахийтара.

В. АРЧАКОВ,
НГӀАССР прокуратуре зӀагара тӀахьожам доттабеча отдела прокурор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

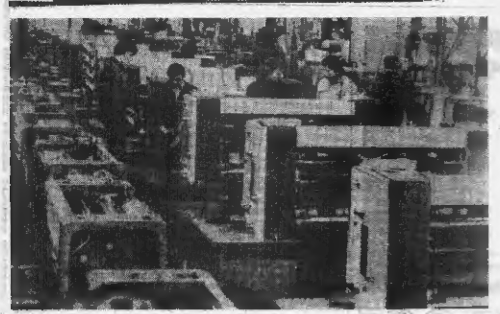

ГДР машинаш ечу промышленносто арахеца тӀехдика полиграфически техника хӀамиш экспорте ухийт Советски Союзе СЭВ-а членаш долча кхыча мехкашкеи, могае а йоагӀаш могаеш я уж дунен тӀарча дуккхача пачхьалкхенашка. Цунна тоъал чӀоагӀа гӀо ду даьнна предприятешка къахьегам Ӏилман ларда тӀа вӀашхьабаккхаро, Ӏилма - техническии прогрессана нарагӀдаьннача дикача хӀамаех, эгара хьалха микроэлектрониках шерра пайда эцаро.

СУРТА ТӀА: бе-бе дукхха бесаш долча басарашца непа оттача афсетин машинашта оборудовани еча Хайденаурча (округ Дрезден) «Виктория» яхача завода цехе.

АДН—ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КӀИРАГӀА

МАШАРЕ КОСМОС БАХЬАН ДОЛАШ

Орбите хиннача космонавташо дувц, космосера вай планета Ӏалаьмате хоза а я корнача сигала бесарче сердал телаче шаре тара а я, яхаш. Цхьабакъда, хӀанз Лаьттан тӀа — цу сатийна паргӀатача цӀенна цу тӀа мел дахача дерригача халкъашта бокха кхерам тӀаттаб, хӀаьта на кхерам дукхьал космосера тӀабар кхерам болаш а да. Из кхерам хьахинаб герзаш Ӏоаделга космически аренашка кхоачаде лерхӀаш США администраце уттаю планаш, «седкъашкара тӀом» бе кийчбале лаьрхӀаш уттаю планаш бахьан долаш.

Океан дехьарча милитаристий цу тайпарча уйлай кхерам боноца гуш ба. «Космически» герз хьадаро йохаергӀа хӀанз йолаш йола стратегически равновеси, кердагӀача тайпара кхы чоагӀагӀа герзаш Ӏоаие доладайтаргда, кхы а чӀоагӀагӀа адамле термоядерни катастрофана гарга озаргья. Вашингтона цу авантюристически планаша машара гӀулакха дергдола ае дага доаллача Советски правительствас лоархӀаме инициатива дӀайолаьй. Цо аьннад США правительствага лаьрххӀа оттаьча делегацей боараме космически арера милитаризаци дӀаяккхаран переговораш дӀайолаьйта хана йола а ей, космически герзашта тохӀмаш даран уж дӀадоаржадаран шинна а оагӀон ларда тӀа мораторн оттайран, советско-американски переговораш дӀайолае аьнна. Дунен общественносто Советски правительства инициатива лаьрхӀай машарен халкъий кхерамалени гӀулакха бокиха лоархӀам бола, адамлен кхела СССР дег тӀара сагото ер хилара доли цхьаькха тешал санна лаьрхӀад.

Цхьабакъда, цу хоадам боллаш йолча предложенена къьгга жоп делара меттел Вашингтон цӀот кхестааш юстара яла гӀерт, гераш Ӏоаделга соцаде, корта а болаш конструктивни переговораш е ше вӀалла а хьашт долаш йоацилга хьа а хьокхаш. КӀайча цӀено сихденна кепатоха араьнкхача заявлене тӀа хьахьоих юшача проблемана юстара дала, переговорий хьакъехьара гӀулакх кхыча дешаца гӀожача тайпара хувца гӀерташ ше хилар. Космически герза хьакъехьара - дош дувцарца цхьаьна, хоаш ма хиллара Женеве хила а хинна американски оагӀоно шийна хоаше а толкаьъ йолча ядерни герзах йолча переговорашта йоагӀаш йола проблемаш юкъара йола условена оттаьяр.

Кхыча дешаца аьлча, сеца латтӀаш дола уж проблемаш къоастаелга латтачаре меттахьа ца е доаккхаш, Вашингтона безам ба цунца цхьаьна космоса милитаризаци яра йолча переговорашта дукхаьре е, цунах агрессе а дукха нах хӀалакбеш дола герз дӀанийсдара йола арена а оледарм е, адамлен кхелашта лоархӀаме йола проблема цӀенхаштта юкъара юстара яла.

Советски инициативана дола КӀайча цӀен негативни жоп — ВӀашагӀкхийтта Штаташ агрессивни гӀулакхаш леладеш хилара, фуьгӀа даь а Советски Союзал шийтӀема-нийнон совле тӀех хилойта гӀертара дола цхьаьнха тешал. Цхьабакъда, уж дагалаттӀараш чакхдаргдолаш дац. Дунен халкъаш фишла бӀарг кхобаш да милитаристий цу кхерамеча гӀуланхашка, хӀаьта хьайда уж юхатоха кийча а, да ядерни катастрофах вай сигала бесара планета лоранра йолаш я цхьа способ — терзаш дӀадахар, ерригa къовсаме йола проблемаш машара наькъаца цӀена а конструктивно а къоастаяр. Цунна тӀахьех Советски Союзо, кхыча социалистически содружества пачхьалкхенаша из дӀадех планета деррига халкъаша.

ДИКА ГӀУЛАКХ ХЬАГОЙТАР

Лаосски столице — Вьентьяне дӀадахача кӀирагӀа Индокитая кхаь пачхьалкхен — Вьетнама, Лаоса, Халкъа Кампуче кхыча мехкашарча гӀулакхий министрий конференци хиннай. Цига цӀаьхха а банъдаьд Къулба - малхбоален Азе машари стабильности хилара тӀехьа долча мехкий позици хувцалургӀолаш йоацилга.

Министрий вӀашагӀкхетар чаккдаьннад американски администраце милитаристски политика бахьан долаш дунен халкъашта юкъера кхохкам ирбалара хьале. Индокитая мехкашта дукхала мостагӀал тӀехьа Китаяси Таиланден леладу гӀулакхаш мяхьара довлара хьале.

Хоаш ма хиллара. Вьетнама къулбаседерча оагӀорахьа кхохкам михьара бьиннаб КНР оагӀорахьара герзашца кийчъяь хаддаина провокацеш лелаеш хилар бахьан долаш. Вьетнама доазон йистерча районашта чӀоагӀа йоккхий толаш чуэт китайски артиллере, китайски салтий подразделенеша хаддаза терзашца кийчъяь рейдаш ю СРВ территоре тӀа. Империализма низашен дунен халкъашта юкъерча реакцен дукха хе йоацаш хьайиллай, Лаоса территоре тӀара нах бахаш йола кхо пункт тӀема низана хьалацара тайландски Ӏаьдалаш хьал а хьоадеш Индокитая мехкашта духьала цхьаькха цхьа фронт. Кхыча мехкашкарча иепайоазоно леча хоамех китайски Ӏаьдалаша Халкъа Кампучена духьала бандитски гӀулакхаш а леладеш Таиланда территоре тӀа чубенна боахначв полпотовцашта деш дола тӀема новкъостал дӀахо чӀоагӀду.

Вьентьянски конференце итогови документа тӀа ноастагӀад тӀехь леладу уж гӀулакхаш чӀоагӀа харцахьа лоархӀ. Кхыча мехкашарча гӀулакхий министраша йоаза хьаллаьцай вьетнамо - китайски доазон тӀара Пекина герзашца кийчъяь провокацеш юхатохара йола СРВ кийса позици, хӀаьта шин мехка юкъера гӀулакхаш тоадара йола переговораш юха дӀайолаяра хьакъехьарча машара предложенешта, пунтара жоп хьа а дийхад. Министраша харцахьа лаьрхӀад ниэтте Лаоса суверенитетан территориальни бӀарчалла тӀагӀертилга а. Документа тӀа къаьстта белгалдаьхад Халкъа Кампуче экономически, тӀема, политически толамаш, хӀаьта цар хьаьхокх цу мехкара хьал дегӀадоагӀаш хилар юхаласта йиш йоацаш долга. Кампучера вьетнамски добровольцаш поэтапно арабоахаш хиларо тешал ду НРК-ра хьал тоадаш латташ хилара.

Индокитая кхаь мехка министраша дӀакхайкадьд китайски халкъацара доттагӀала бувзамаш юхаметтаоттаде а КНР-чара дунен халкъашта юкъера гӀуланхаш тоаде а, хӀаьта Таиландаца дикача лоалахой гӀуланхаш леладе: лаосско - таиландски кампучийско - таиландски доазонех машара деанонаш де цоаш кийча болга. Итогови документа тӀа тӀахьехам кхайкабу Таиландаги АСЕАН кхыча мехкашкеи (цу организацена чуйоагӀа Таиланд спа ца Ӏеш, ниттa Малайзи, Сингапур, Индонези, Филиппинаш, Бруней) Индокитая пачхьалкхенашца Ӏалаьмате сиха переговораш е еза яхаш, хӀана аьлча, Къулба Малхбоален Азе дерригача мехкий кхохкам кӀаьдбара, дӀа-юха дувцар чӀоагӀдара, регионера машар Ӏалашбара дола хьашташ юкъара доландаь.

БОЛИВИ: КӀАЛГӀОЛЛА ВАЬ БАРТ БОХАБАЬБ

Укх деношка драматически событеш хиннай Боливе — Латиноамерикански континента юкъе уллача мехка. Цига Ӏаьдала доал йолча аьрдехьарча партей блока демократически халкъен цхьоагӀон правительство йохарра пачхьалкхен переворот е тӀерте хиннад аьттехьара низаш. Аьрдехьарча партешта юкъейоагӀаш я Боливе коммунистически парте а. Герзашца кийчбенна хинначв 60 сагтарга болча наха мехка президент Эрнана Силеса Суасо лочкъа а ваь, хӀаьта пачхьалкхенна керте лаьттар ничахьа вига ца хоиш кхычахьа дӀавигаь.

Реакционни военщина цу зуламеча акце еррига Боливи корзагӀаьнхха хинна. Режима гадаьнхад мехка демократически низаца. Паччахьалкхен переворот ца хилийтара мехка чрезвычайни хьал оттадара хьакъехьа решени тӀайӀе хиннай.

Лочкъаваь итт сахьат даьннчул тӀехьагӀа президент мукъаваьккхав. Тахенарча дийнахьа пачхьалкхен переворот е кийчлуш хиннарех 200 совгӀа сагаьцав. Царна юкъе ба геттара аьттехьарча политически партей кулгалхой, реакционни уйлаш йола лакхера эпсараш, герзашца кийчъяьча фашистски группировкай членаш.

Боливи — пайданеча оахкалий запасаш — оловянни а аьшка а руда, даш, цинк, вольфрам, догув, дошув, кхьдола минералаш хиларга дилдача — Латински Америке бӀаьхегӀа барех мохк ба. Цунца цхьана бахача наьха вахара боарерга диллачв континенте къегӀа барех цхьа мохк а ба. ЦаӀ шоллагӀчунца хувцалуш Ӏаьдала керте латташ, империалистически монополешца ювзаенна хинна тӀема режимаш аьхха шоаш йӀаьхи яра мара йоахо ер хиннаяц. Кхыча мехкий капиталловложеней 70 процент совгӀа яраш мохк боахаш йолча американски кампаней яраш я.

1982 шера дуккхача шерашка военни бараша доал даьчул тӀехьагӀа Ӏаьдала керте этгар эгтара хьалхара гражданска правительство. Цо цу сахьате де доагӀар дир хьабе болх боаца нах кӀезигбарап тӀехь-тӀехьагӀа къахьегамхой вахара хьалаш тоадарай кьаман экономика чӀоагӀъен. ДӀахкайкадьдар шийн доӀамера арахьарча политика никъ, чакхбаккхара хьакъехьа. Цу деррига эгӀазайгар моттигера реакции США-я. Боливе-соцаш дацар реакце террористически акци, заговораш чакхбоахилга. Американски посол Э. Корцкъа санна дукххаза а мехка чурча гӀуланхашта юкъе гӀерташ хиннав.

В. МАЛЬЦЕВ, С. ФРОЛКИН, В. КОТОВ. (ТАСС).

ДОККХА ЦӀЕЙ ХИННА ДИ

РЕПОРТАЖ

ДӀадахача ераче дийнаьъа «Юбилейный» яхача кинотеатре дукха нах вӀаьнгӀкхийттабар цӀи хеза халкъахо — СССР халкъа артист, СССР Лаьхехьарча Совета депутат Эсамбаев Махьмуд ваь 60 шу а цун кхоллама наьнкъа 45 шу а дизара эттадаьча фильма премьере. Шоашта Ӏалаьмате хьамсара волча артистах кинематографисташа фу доал аьннад-кьогӀ ха а из цӀаьхха бӀаргаго торо хург ма йий вайаьнна гулбиннабар ух.

...Папк аьнна хьайбизай йоккха зал. ЦӀаьхха ека йоцну вайнахьа музыка. Хьаурелех гӀандашта Ӏохайоа дагӀа вайнахьа форма тӀиовкаш дола бераш. Зале чувьяннача Эсамбаева сий деш халхара масса ла гайт цар. Уж ба Наьсарен районерча «Пиргим» яхача халхара халкъа ансамбла кьона артисташ.

Юбиляр, а кьона артисташ а, юбилейни оргкомитета членаш а сцена тӀа бовл. Юбиляра духьал дахь «тул-сискал».

Из вӀашагӀкхетар хьдениллаш Эсамбаева юбилейй чакхьякхара йолча оргкомитета председателе — Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета председателе заместителе Т. У. Махмудхаджиевас ше кьаьмал деш аьлар:

— Эсамбаев Махьмуда дунен тӀа даьнхха 60 шу — сий долаш кьакха ха я из. Царех 45 шу цо дӀаделлад искусствана. Талант е кьахьегам а — из я Эсамбаев Махьмуда сийла. Цунах доккхал ду из вайча юрто; из хьалхайннача Нохч-ГӀалгӀайчено, цун сий даькхеча берригача советски мехко. Советски искусстве Ӏалаьмате сийрда боаг Эсамбаев Махьмуда кхоллама седкъа.

— Вай дуцаергдац сакьердаме факташ кикъейоагӀача Махьмуда биографех, — аьлар Нохч-ГӀалгӀай АССР Госкино комитета начальника Г. М. Дегтерева. — ГаьИна вай Дьвен доазан декъа йоезеш а цун цӀи. Дукха да цунах лаьца а цо ше декъа лоацаш доле а фильмаш.

Тахан вай хьожаргдолча Татаев Иласа даькккано а боагӀеш йола моттиг дӀалоацаргхьа царна юкъа.

Гулбеннараш хьажар Эсамбаев Махьмуда декъа лоацаш а цунах шийх лаьца дьъвеча а цхьацца фильмай отрывкашка, «Эсамбаев Махьмуд. Халхар — со вахар» яхача фильмага - монтажага. Фильм дӀахьор Эсамбаев Махьмуд шева. Цо дуьц шийн вахара а кхоллама а наькъах, цхьацца долча шийн халхарех.

Массена а безаме тӀанйдар из фильм.

Фильм чаккдаьнначул тӀехьагӀа сийрдаьннача зале юза а ек вайнахьа халхара музыка. Шоай безача мехкахочох хетадаь тӀах аьнна сиха долен, кьонашбойчарна Ӏалаьмате безаме долен халхар ду наьсархоша.

Юза а сцене тӀа боал юбиляр а хьаьций а.

Нохч - ГӀалгӀайчен кино боххлой цӀерагӀа юбиляра прихьстенна адреси совгӀати делар Г. М. Дегтярева.

Гулбеннарешта лоаца боккхаш Эсамбаев Махьмуда аьлар:

— Со ирса долаш сагва. Дерригача дунен тӀе боазаь болча артисташа, хьддарешa, космонавта — Уланова Галинас, Михалков Сергеяс, Айтматов Чингиза, Григорович Юрия, СССР летчика - космонавта, шозза Советски Союза Турпал волча Кубасов Валера соне дагадоацча тайпара хера дешаш сайх аларех. Цо дешати а дозаш а са вахеш хиларех.

В. АБАДИЕВ.

ЭСТЕТИЧЕСКИ КХЕТАМ ЛУШ

Хоза дек халкъа илли

Нохчий, гӀалгӀай музыкальни культура дегӀайоаллача боакха лоархӀам болаш да халкъа музыкальни багахбувцам гудбелгеи Ӏомабелгеп. Цунга гӀолла, вагта чу хьежаш санна, эзлу нохчийн гӀалгӀайн вахар, быт, культура, кьаман музыкальни культура дегӀайоагӀаш хинна социальни хьалаш.

Халкъа музыкальни прозведенешка воаш лайурагӀача хана цхьаза дагадохаш вайнахьа музыкальни культура мел халеи бокихен никъ [illegible].

Вайнаха юкъе Ӏалаьмате лоархӀаш да халкъа иллеш. Халкъа вахарца айхха бувзам а болаш дӀаэттад уж. Сийлахьа художественни маьхаленаш бухъювла хьест хиларех тарра, халкъа иллеица цахадаш бувзам лела а баьб, лела а бу композиторашa.

Эрсий классически музыка ларда еллача М. И. Глинкас аьннад: «... кхоллаш дараш тхо дац, кхоллаш дир халкъ да, оаха дӀа а лаьеш оранжировка мара яц».

Нохчийн гӀалгӀайн халкъа иллеш дӀахьдаьраши царна обработка яьраш ба композитораш Мепурнов, Давыдов, У. Димаев, А. Халебский, Ӏ. Шахбулатов, Ӏ. Беисултанов, кхыбараш.

Ма дарре дола вайнахьа халкъа илли тайп-тайпарча дуккхача фольклорни ансамблашка декаш да. Республике вӀашагӀьелла я Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа артиста Эзнсултанов ШитӀас кулгалду профессиональни фольклорни ансамбль «Илли». 1958-ча шеро дехь болх беш я Ножай-Юртовски районни культура ЦӀагӀа маӀача наьха вокальни группа. Из вӀашагӀьеллар ва НГӀАССР заслуженни артист Веки Эльмурзаев. Ше дӀалокхаш долча иллей, честуинай автор а, цу группа хормейстери солисти ва из. Коллективе кӀезига ваш шоаш иэдаь е тоадаь а халкъа иллеш. Халкъа искусствана гӀулакх дара масал а хинна дӀаттав В. Эльмурзаев. Самодеятельни искусства дика организатори пропагандисти ва из.

Фольклорни коллектива вӀашагӀйоллаш хилча — эшаш дар цхьан юртера е массехк вӀаши юха лаача юрташкара е иллн оалараш вӀашагӀтохилга, хӀана аьлча, цар иллн аьара традицеш цаӀаш хул. Дукха къакхийгачул тӀехьагӀа Эльмурзаевна коравир массехк иллиалархо. Царех дукхагӀбараш бар эгтара хозагӀа халкъа иллеш оалаш бола Ножай-Юртара кагий нах.

Эльмурзаева шийй болх парца хӀаболийр, цунца цхьана кхы а дукхагӀа кагирхой юкъеозара тӀехьа къа а хьеташ.

Иллей репертуара бухбуола хьаст бэ моттигера материал. Цунна юкъедоагӀа лаьрхха яддаь дола иллеш а цигара ца. Уж да моттигерча авторий — Б. Эльмурзаева, А. Эльдарханова, Р. Идрисова, В. Ахматханова вай поэтий стихаех даьха иллеш.

Оаз йӀаьхьъ оалаш дола илли нохчийн гӀалгӀайн халкъа илле эгтара халагӀен юагӀен йоаь жанр я. Цуциш хьегу вай кьаман иллн кхаь оазаца декаш хилар

Ножай-Юртовски коллектива доанъашхой — тракторист Мулуев Вадуд, тхьамка леладераш — векарий УмарпашаевгӀар — Висурбулайн Ӏаьласолтан, газовик Оздамиров Вазир, водитель Витиргов Йоакъуп, ниттa кхьбараш дика иллиалархой ба.

Цу коллективера дукхабараш профессиональни сцена тӀа баьнна илли оалаш ба. Царех ба Даланева Тамара, Абдулкаримов Ильяс, ниттa кхыбараш.

Цу фольклорни коллективо самукъадоахийх Нохч-ГӀалгӀайчен а лоалахарча Дагестански АССР а къахьегамхой. Ниттa методически а практически а гӀо ду кхыча юрташкарча культура ЦӀеной коллективашта. Карарча хана школа-интерната берий вокальни группа кийчъеш ба уж.

Эшаш долча берашъашцен музыкальни инструментальни коллектив Ӏалашъеча доккха гӀо-новкъостал ду Гагаринех, XXII-ча партсъездех, Калинина, Шерипова цӀерагӀча колхозана, «Ильна вагӀана» яхача совхозана.

Ножай-Юртовски маӀача наьха вокальни группа шоллагӀча республикански хьажаре лауреат хиннай, 1-ча степена диплом делар цунна. 1980-ча шера июле РСФСР Лаьхехьарча Совета Ш-ча сессе депутаташта хетадаь съездий Кремлевски Дворце хиннача концерте дакъа лоацаш хилар из коллектив. Цига РСФСР культура Министерства грамота а елар [illegible].

ХӀаьта 1963-ча шера Ножай-Юртовски района художественни самодеятельноста коллектив, республике дикагӀьар а лоархӀаш, СССР ВДНХ яар, Москваи къахьегамхоштен интеллигенцени культурни гӀулакх дара. Цига цаьхача творчески толамех СССР ВДНХ грамота елар цунна.

1965-ча шера горд Москве хиннача юртарча художественни самодеятельноста Еррнгроссийски хьажара лауреат хилар коллективах. Ниттa яьккхар цо цу шера вокальни коллективай комсомольски илле телевизиони фестивала хьалхара моттиг. Из бахьан долаш цунна елар ВЛКСМ Нохч-ГӀалгӀай обкома грамота, фестивала хьалхара приз.

Ножай-Юртовски художественни самодеятельноста коллектива толамаш белгалдоахаш тийннача дукххача совгӀаташта юкъе а Нохч-ГӀалгӀай автономни республика хьаь 60 шу Нохч-ГӀалгӀайче шийн доӀамагӀа Россеца юкъенха 200 шу дизара хетаьа республике [illegible] туран искусствая дешошка, чакхьяьхача кхыча юбилейни мероприятешка доккха дакъа лацарах ена Нохч-ГӀалгӀай Лаьхехьарча Совета Пленума Сийлен грамота.

1980-ча шера дехь маӀача наьха вокальни группа художественни кулгалхо ва цуй доаньашхо хинна Идрисов Ризван. ХӀана дукхагӀбараш кагирхой а болаш 25 совгӀа саг ва цу коллективе. Хьалхе лелаерех ба Ахматханов Ваха, ИдрисовгӀар векарий Ризваьн Малики, Н. Салманов, Б. Эльмурзаев. Цар репертуаре да интернациональни, патриотически, лирически иллеш.

Карарча хана шийн репертуар вердаӀоаннхаш, Котанлон 40 шу дизара сайденна наьъаьйоаш я из группа.

Л. УМАЛАТОВА.

Наьсарен районе бахача наха дика йовзаш я «Жайрахь» яхача ресторана кондитерски цех. Йова цига еш йола церза маьнхаш тӀахьенача безам тӀабодаш а юаш чам болаш а хиларца. Из ниттa долга дина хьахьоих хӀара дийнахьа цига кхо бӀаь маьхк еш хиларца а, хетта а хотташ наха уж дӀанйеш хиларца а. Из да шоай гӀулахх дезаш из лоархӀаш цига болх беш бова кондитераш Чуманова Люба, Дзортова Люба хилар.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) Л. Чуманова, Л. Дзортова.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

СПОРТ

«Терека» цхьаькха котало

ДӀадахача шоатта дийнахьа хилар 2-ча лига кхоалагӀча зонерча футбольни команде мехка чемпионата аргӀанара матчаш.

Цу дийнахьа Серго Орджоникидзе цӀерагӀча стадиона тӀа грозненски «Терека» тӀанйцар цу зоне аутсайдерашта юкъе йола Курскера «Авангард».

Цу ловзаре кавиг дукха хийцача состава вериантаца арабьлар фусамхой. Юха а укхаза вайна бӀаргабайра тайп-тайпара бахьанаш долаш тӀехь [illegible] «Терекера» [illegible] дӀабахахинна Сиимын Анатолий Шамханов Аваьун.

Шинне команда футболисташа Ӏалаьмате иела дӀадолалир из вӀашагӀкхетар. фусамхой а хьоаш а футболисташа шӀ ира а сакъердаме а комбинаци ца гойташ.

Бекъа, нагнатахь ловзара сакъердаме минуташ а гойтар цар а вокхар а. Ниттa, вӀашагӀкхетар дӀадоланнача 8-гӀа минуте цхьа гоал комбинаци йир Садаев Iумара. Гаьннара айяь штрафной майла тӀа цо хьатесса бурган хьаьний наӀарашка чугехар Лаьвво Геннадие.

СагӀа лела юха майла тӀа баьхча, цхьаккхаа «Авангарда» наӀарашка бурган чу а тесаь, шоаш толаш болаш хилар дӀачӀоагӀдар грозненцаша. Из чутоха аьттув баьвар А. Шамханова.

Бекъам бе гӀерташ чӀоагӀа корзагӀаьнна «Терека» наӀарашта тӀагӀертащ вар хӀана Курске ловзаш вола вай мехкахо Велидов Тимур. Бакъда, из аьттув балийтанзар цун вай вратара Г. Колосовси защитникаша Т. Куриевси Д. Голована.

Ниттa счет 2:0 йолаш котъаьлар «Терек».

Тахан цо гӀаьз Саратовера «Сокол».

А. ИЗМАЙЛОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 ИЮЛЬ
II ПРОГРАММА

17.20 — «Товашийна [illegible] бес».
17.30 — Л. Н. Толстой. «Отречество» яха телевизионни художественни фильм.
18.30 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (гӀалгӀай меттала).
18.45 — Киножурнал.
18.55 — «Нохч-ГӀалгӀайчен ди».
19.15 — «Калкар — са оакар» яхача телевизионни фильма премьера.

11 ИЮЛЬ
II ПРОГРАММА

18.25 — Л. Н. Толстой. «Мечеть» яха телевизионни художественни фильм.
18.10 — «Нохч-ГӀалгӀайчен ди».
18.30 — «Телевизионно [illegible] хаттар уттаду, [illegible] хьо хьем лу...».

РАДИО

10 ИЮЛЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.25 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай [illegible] ма (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.36 — Симфонически музыка (гӀалгӀай меттала).
9.15 — «Хаинальан [illegible]» (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах боле наьх (эрсий меттала).
16.01 — Сийлахь - йоккхача Октябрен 40 шу дизарга. «[illegible] халкъа турпала гӀуланхаш» (эрсий меттала).
16.16 — «Хьуниьан чуинча [illegible]». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — «[illegible] гӀулакхаш [illegible]» (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.22 — «Ленинан никъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программе (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — «Хьуунчаме малош» (эрсий меттала).
11.15 — «Коммуниста наьсале дег уреттаду» (нохчий меттала).
11.30 — «Экономика [illegible]. Резонанс» (эрсий меттала).
13.15 — КПСС ЦК апрельски (1984 шера) Пленума решенеш — вахаре! «Дешаркой [illegible] кхобара юкъара класс и [illegible]» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
16.15 — НГӀАССР-а яздархой съездагӀа «[illegible]» (эрсий меттала).
16.45 — «Кхачан программа — дерригача халкъа гӀуланх» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Хьуниьан чуинче хӀара сахьат [illegible]» (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — Московски камерни оркестра концерт.
17.36 — Шерра [illegible].
18.11 — Сакъердамо тахгӀа тӀа.
18.37 — Нохч-ГӀалгӀай музыка.

11 ИЮЛЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — Эстрада [illegible].
17.41 — «Халкъ делаьхьа».
17.50 — Йоккхая, партӀа, Даьхенах дола иллеш.
18.22 — Иллеш, мукъамаш, халхараш.

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоллен Грозней хувцалуш моркаш а йолаш, йолчан а йоцаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 26—31, Грозне 28—30 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоена моркаш а йолаш, цхьайолча хана догӀа а делхаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура буьйса 12—17, дийнахьа 23—26 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктелхама секретара — 2-64-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехатий — 2-85-84; корректорски — 2-00-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-64-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-84; корректорская — 2-00-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05180 «Грозненский рабочий» издательство типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3033.